

# MARCZIUS TIZENÖTÖDIKE

A magyar szabadság és demokrácia történeti és kulturális folyóirata

Alapítva 2010. október 11-én

2025/5-6 szám

## Tartalom

### Villám

- [A nyelv is tűz, a gonoszság világa](#)

### Emlékezet

- [Ballai László: Az előítélet I.](#)
- [Jókai Mór: életem legszomorúbb napjai II.](#)
- [Nándi Mihály: Je suis Marine!](#)
- [Nándi Mihály: Mi, magyar, nemzeti, kicsodák is?](#)
- [Dull Ernő: A Werbőczy-szindróma](#)
- [Dull Ernő: Balti út](#)
- [Ballai László: Cattolicai füzet I.](#)

### Délibáb

- [Köves István: Kis helytörténet](#)
- [Köves István: Megy a maga útján](#)
- [Karinthy Frigyes: Társaság, forgókorong](#)
- [Ádám Tamás: Határ](#)
- [Ádám Tamás: Büfékocsi](#)
- [Ádám Tamás: Klub](#)
- [Deák Mór: Május](#)
- [Deák Mór: Patakban gázolni](#)
- [Krúdy Gyula: Hajnali mise](#)
- [Jahoda Sándor: Sors, sorsolás](#)
- [Stancsics Erzsébet: Szabadságról](#)
- [Ballai László: Hacsek és Hacsek](#)

### Húrok

- [Nándi Mihály: Miénk lesz a holnap](#)
- [Jahoda Sándor: Zongoravers bal kézre](#)

# Villám

## A nyelv is tűz, a gonoszság világa

„Testvéreim, ne akarjatok annyian tanítók lenni, hisz tudjátok, hogy ránk annál súlyosabb ítélet vár. Mert sokban vétünk mindnyájan. Ha valaki nyelvével nem vétkezik, az tökéletes férfi, az képes egész testét is megfékezni. Ha ugyanis a lovak szájába zablát teszünk, hogy engedelmeskedjenek, akkor egész testüket irányíthatjuk. Lám, a hajókat is, bármilyen nagyok, bármilyen erős szelek hajtják is őket, a kis kormány oda irányítja, ahova a kormányos akarja. Ugyanígy parányi testrész a nyelv is, mégis nagy dolgokat vallhat magáénak. Nézd, milyen kicsi a tűz, és milyen nagy erdőt felgyújt! A nyelv is tűz, a gonoszság világa. A nyelv az a tagunk, amely egész testünket beszennyezi, lángba borítja változékony életünket, maga meg a pokoltól fogott tüzet. Mert az összes vadak, madarak, csúszómászók és tengeri állatok természetét meg lehet szelídíteni, s meg is szelídíti az emberi természet, de a nyelvet senki emberfia nem képes megszelídíteni: az nyugtalan gonosz, tele van halálos méreggel.”

Jakab apostol

# Emlékezet

## Ballai László: Az előítélet I.

Folyóiratunkban hatrészes cikksorozatban mutattam be Csepeli György *A meg nem gondolt gondolat* című könyvét, amely a magyarországi antiszemitizmust tárgyalja, mint történeti kategóriát, egyszersmind aktuálpolitikai és szociálpszichológiai realitást. Ami azt illeti, hozzáfűztem a magam gondolatait is, amennyiben az antiszemitizmus nem utolsó sorban azért mérgezheti mai hazai valóságunkat, mert a neonemzeti kormányzat trágár és intoleráns propagandájával az ellenségkreálásra, és a kreált ellenség kirekesztésére buzdítva működteti a választótáborát. Csakhogy ez a működtetés akkor lehetséges egyáltalán, ha megvan hozzá a megfelelő társadalomlélektani környezet. Egy egyszerű példával élve, Hitlernek fellépésével sok német kispolgár lelki húrjait sikerült megpendítenie, ám az angol kispolgárok a Hyde Park Corneren felszólaló náci szónok beszédét türelmesen végighallgatva azzal tértek haza a

feleségükhöz, hogy ez egy sültbolond. Csepeli professzor sokszor hivatkozik, Gordon W. Allport *Az előítélet* című korszakos könyvére, annak hatása alól nem is tudva, nem is akarva kivonni magát.

A szociálpszichológia klasszikusa a témakör valóságos enciklopédiáját fektette le, amelyben a részrehajló gondolkodás, a csoportok közötti különbségek, a csoportkülönbségek észlelése és a róluk való gondolkodás, a társadalmi és kulturális tényezők, az előítélet megtanulása, az előítélet dinamikája, a személyiségstruktúra, valamint a csoportok közötti feszültség enyhítése kérdéseit járja körbe. Merthogy az előítélet csökkenthető is, nem csak növelhető! Allport nézeteit és módszertanát bemutató cikksorozatunknak különös aktualitást ad, hogy *Az előítélet*ben bemutatott nyolcvan évvel ezelőtti amerikai sztereotípiákban, ha, mondjuk, a feketéket a romákkal helyettesítjük be, mintha csak a mai magyar viszonyokra ismernénk.

Miről van szó?

„Egy fehér gépkocsivezető Rhodesiában tétlenül lődörgő bennszülöttek mellett hajtott el, és közben ezt mormogta magában: »lusta barmok« – írja Allport. – Néhány órával később más bennszülötteket látott, akik ritmikus munkadalt énekelve mázsás gabonaszákot hordtak egy teherautóra. »Vadak – dörmögte magában – mit is várhat az ember tőlük?»

Az egyik nyugat-indiai szigeten egy időben szokásban volt, hogy ha a bennszülöttek megláttak az utcán egy arra járó amerikait, tüntetően befogták az orrukat.

Angliában a II. világháború alatt ez a szólás járta: »Pusztán az a baj az amikkel, hogy túl sokat keresnek, túl sokat törődnek a szexszel, meg az, hogy itt lebzselnek.«

A lengyelek gyakran »csúszómászóknak« nevezték az ukránokat, hogy kifejezésre juttathassák megvetésüket ezzel a csoporttal szemben, melyet hálátlan, bosszúálló, ravasz és árulásra kész népségnek tartottak. Ugyanakkor a németek keleti szomszédjukat »lengyel marháknak« nevezték. A lengyelek a »porosz disznó« kifejezéssel vágtak vissza, ez a sértés a németek feltételezett faragatlanságára és becstelenségére vonatkozott.

Dél-Afrikában az angolok állítólag a búrok ellen vannak, mindkét csoport szemben áll a zsidókkal, mind a három csoport gyűlöli az indiaiakat, de mind a négy csoport egységes az őshonos afrikai lakossággal szemben.

Egy magas rangú római katolikus pap egyszer Bostonban, a város egyik elhagyatott külvárosi útján hajtattott. Meglátva egy halálra fáradt néger kisfiút, a főpap megállította a kocsiját, és felvette a gyermeket. A gyermek a kocsi hátsó ülésére, a főpap mellé ült be, aki, hogy beszélgetésbe elegyedjen vele, megkérdezte: »kisfiam, te katolikus vagy?« Mire a gyermek a félelemtől halálra válva ezt válaszolta: »Nem, uram, éppen elég nekem, hogy színes bőrű vagyok, minek növeljem a bajt.«

Az előítélet tehát világjelenség, az, akit lenézünk, nem egyszerűen más, de lusta, primitív, szegény vagy túl gazdag, hálátlan, bosszúálló, ravasz, becstelen, hitetlen, tehát mindenféle olyan negatív tulajdonsággal rendelkezik, amely ránk nem jellemző. Ránk? Arra a csoportra, amelyhez tartozunk.

„Az etnikai előítélet hibás és rugalmatlan általánosításon alapuló ellenszenv – fogalmazza meg Allport. – Megmaradhat az érzések szintjén, de kifejezésre is juthat a viselkedésben. Irányulhat

egy-egy csoport egésze, de egyetlen egyén ellen is, azon az alapon, hogy az illető a szóban forgó csoport tagja. Az így meghatározott előítélet valóságos hatása abban áll, hogy az előítélet célpontja hátrányos helyzetbe kerül, aminek nem saját helytelen viselkedésében van az oka.”

Nem mindegy persze, hogy ketten súgnak-e össze valakinek a háta mögött, amiért eltérő a bőrszíne vagy furcsa az öltözeke, vagy milliókat hajtanak vágóhídra másságuk miatt. Rendkívül problematikus az előítélet kérdése a vallási hiedelmek kapcsán. Az indiai kasztrendszer a lélekvándorlás tanával maga a tökéletes igazság, amely a lét kerekéről való leoldódásra, vagyis az örök boldogság elnyerésére irányul. De nem vethető fel, hogy valójában a társadalmi struktúra kényelmesen adódó rétegzési szempontjaként fogalmazták meg, amelynek révén egyesek már itt a fölön a nirvánába juthattak, míg a társadalom aljára taszítottak iszonyatos nyomorban tengődtek? Vajon az érinthetetlenek kasztjának tagjai valóban elkövették előző életükben azokat a bűnöket, amiért kiközösítették őket? Valószínűleg egy hindu nem értené ezt a kérdést. Hasonlóan körmönfont társadalompolitikát rejt el az evangéliumi szózat is, miszerint „könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak bejutni az Isten országába”, miközben tudva lévő a katolicizmus más vallásúakkal szembeni intoleranciája, a kereszt jegyében mészárolták le a legtöbb ártatlan embert a történelem során. Mindenesetre a nagy francia forradalommal kezdetét vette a jogállamiság kialakulása, amelynek elengedhetetlen feltétele a politika és a vallás szétválasztása. Milyen kihatással jár a társadalmi fejlődés az előítéletekre nézve?

„Egyes kultúrák, mint a miénk is, helytelenítik az előítéleteket, míg más kultúrák ezt nem teszik. Az előítélet alapvető pszichológiai elemzése azonban nem változik meg attól, hogy a hindukról, a navahókról, az ókori görögökről vagy az egyesült államokbeli Middletownról beszélünk. Minden olyan esetben az előítélet jelenségével állunk szemben, amikor a hamis általánosításokon alapuló negatív attitűdök bizonyos személyekkel kapcsolatosan tartósan fennmaradnak. Az előítélet, mely igazi pszichológiai kérdés, valamennyi korban és valamennyi országban létezett és létezik.”

Az előítélethez ugyanis szükséges egy kedvezőtlen érzelmi viszonyulást kifejező attitűd, amelynek egy túláltalánosított, következőképpen téves nézethez kell kapcsolódnia. Az előítéletes nyelvi kijelentésekben egyszer az attitűd-tényező, másszor a nézet-tényező fejeződik ki, általában nem ellentmondásmentesen. Csakhogy, amíg a nézetek bizonyos mértékben racionális úton megváltoztathatók, a negatív attitűd aligha. Ha, mondjuk, egy szónok „bankárokról”, „multikról” vagy „idegenszívűekről” kezd beszélni hallgatóságának, mindenki érteni véli, miről van szó, holott éppen a ráció lett kikapcsolva, és érzelmek húrjain pendül a hangulat. Azután még otthon is pendül, a baráti társaságban is, a söröskorsók mellett, csupa nyájas mosoly, még fraternizáló mondatok is elhangzanak, „van egy zsidó barátom”, vagy „te, tulajdonképpen ezek rendes emberek”, „nem lenne velük semmi baj, ha nem adták volna el Trianonnál Magyarországot”, bizonyosan meg is hívnák egy italra azt a zsidó barátot, ha éppen betoppanna, de azért kicsit meghúzkodnák a pajeszát, „mindig titeket siratunk, pedig legalább annyi baja volt, vagy még több is a magyaroknak, mint nektek”. Érkeznek az újabb körök, habzik a sör, vastagodik a számla, ki fizessen, majd én, nem, hagyjad, végül sírnak mind az elválás előtt, mindünk sírja ez a szerencsétlen ország. És ki-ki hazatért békében. De parázs marad a hamu alatt.

„Amit az emberek az ellenszenvvel kezelt csoportokkal szemben valóságosan tesznek, az nincs mindig közvetlen kapcsolatban azzal, hogy mit éreznek ezekkel a csoportokkal kapcsolatosan vagy éppen mit gondolnak róluk. Két munkaadó például azonos mértékben

idegenkedhet a zsidóktól. Az egyik magába fojthatja ezt az érzését, és ugyanúgy felvehet zsidó alkalmazottakat, mint más származásúakat, pusztán azért, hogy elnyerje a zsidó közösség jóindulatát gyára vagy üzlete számára. A másik ezzel szemben érvényesítheti idegenkedését, és elutasíthatja a zsidó származású jelentkezőket. Mindkét személy előítéletes, de csak az utóbbi gyakorol hátrányos megkülönböztetést.

Kétségtelen, hogy minden negatív attitűd valahogyan, valamilyen alkalmat megragadva cselekvésre tör. Igen kevés ember képes teljesen magába fojtani ellenérzéseit. Minél erősebb egy attitűd, annál valószínűbb, hogy heves és ellenséges cselekvésbe csap át.

A következőkben kockázatos kísérletet teszünk arra, hogy aszerint tegyünk különbséget a negatív cselekvések között, amilyen mértékben határozottság rejlik bennük.

1. Szóbeli előítéletesség. A legtöbb előítéletes ember hangoztatja előítéleteit. Hasonszórú barátok körében, alkalomadtán idegenek között is, teljesen gátlástalanul juttatják kifejezésre idegenkedésüket és ellenérzéseiket. Nagyon sok ember sosem jut túl az idegenkedő viselkedésnek ennek az igen enyhe fokán.

2. Elkerülés. Erősebb előítélet esetén a személy kerülni igyekszik a kellemetlennek ítélt csoport tagjait, még akkor is, ha ez tetemes kényelmetlenséget okoz számára. Az előítéletes személy ebben az esetben nem okoz közvetlen kárt a kellemetlennek ítélt csoport számára, hanem megelégszik azzal, hogy a maga rovására visszahúzódjon, és ezáltal alkalmazkodjon.

3. Hátrányos megkülönböztetés. Az előítéletes személy ilyenkor aktív jellegű ártalmas viselkedésre vállalkozik. A kérdéses csoport valamennyi tagját kizárja bizonyos típusú munkavállalásból, megtagadja számukra a letelepedést, a politikai jogokat, az iskolázási és üdülési lehetőségeket, kitiltja őket a templomokból, a kórházakból és megtagad tőlük egyéb társadalmi előjogokat. A faji elkülönülés a hátrányos megkülönböztetés intézményesített formája, melyet törvényesen vagy pusztán szokások útján tarthatnak fenn.

4. Testi erőszak. Felfokozott érzelmi tényezők esetén az előítélet erőszakos, vagy az erőszakkal egyenértékű cselekvésekhez vezethet. Egy kéretlenül beköltöző néger családot erőszak útján kitelepíthetnek a körzetből, vagy annyira megfenyegetnek, hogy a családot a félelem a lakóhely elhagyására kényszeríti. Zsidó temetők sírköveit megbecsteleníthetik. A város északi részén garázdálkodó olasz bűnözőbanda cselt vethet a város déli részén garázdálkodó ír bandának.

5. Kiirtás. A lincselések, a pogromok, a tömeggyilkosságok és a náci népirtó programok jelzik az előítéletek erőszakos kifejeződésének végső fokozatát.

Ezt az ötpontos skálát nem matematikai szempontok alapján állítottuk össze, de figyelmünket felhívja arra, hogy mennyire széles azoknak a cselekvéseknek a skálája, amelyek az előítéletes attitűdökből és nézetekből erednek. Bár a legtöbb ember sosem lép át a szóbeli előítéletesség fokozatából az elkerülés fokozatába, vagy az elkerülésből az aktív hátrányos megkülönböztetésbe, illetve a még magasabb fokozatokba, tudatában kell lennünk, hogy az egyik fokozatban megnyilvánuló aktivitás megkönnyíti a magasabb fokozatokba való átkerülést. Hitler szóbeli előítéletessége bírta rá a németeket arra, hogy kerülni kezdjék zsidó szomszédjaikat és hajdani barátaikat. Ez az előkészítés megkönnyítette a nürnbergi törvények életbeléptetését, mely viszont természetessé tette a rákövetkező atrocitásokat, a zsidók utcai megtámadását és a zsinagógák felégetését. Ennek a haláltánc-folyamatnak az utolsó fokozata pedig Auschwitz kemencéiben érte

el csúcspontját.”

*Folytatjuk.*

## Jókai Mór: életem legszomorúbb napjai II.

### VI.

Másnap délben indult tova Görgői hadteste. Az eső folytonosan szakadt, aki az ottani utakat ismeri, képzelheti, mivé lettek azok, háromnapis esőzés után?

A városból pusztult a nép jobbra-balra a szerte eső falvakba. Aznap már semmi, de semmi élelmiszert sem lehet kapni, még kenyeret sem; a lakosok elrejték azt, hogy a nyomban levő orosz seregnek legyen mit előadni, nehogy a várost bosszúból elpusztítsák.

Egy muszka hadifogollyal találkozám, kit egy „hadi költő” barátom vezetgetett karon fogva. A fogoly valami herceg fia volt (van az oroszoknál elég), s jól beszélt franciául, értett németül is. Csak mosolygott, midőn a hadipacsirta szokott entuziasmusával hegyestül-völgyestül odaajánlotta Muszkaországnak Magyarországot és a forradalmi seregeket.

– Nekünk ti nem kelletek – felelt nagy őszinteséggel –, nem kell országotok; ha ti még most sem tudjátok, hogy miért jöttünk ide? az rátok nézve szomorú dolog.

Poéta barátom odasúgta fülembe: hogy ne igen hallgassunk a fiatal emberre, aki különben jó fiú – de hiszen arról ő muszka létére nem tehet, hogy a politikából egy szót sem ért.

A hadtest tovavonult Arad felé. Az egész magyar seregben ez volt a legszebb hadtest, a III-ik és a VII-ik. Semmi sem mutatta rajta az ellenség elől futó sereget. Rendben, tömegben vonult elől a huszárság; utána hét ágyú, azután a gyalogság, oldalt egy-egy markotányosnő kétkerekű talyigájával, utána ismét egy lovas üteg, a tüzekek ötével sorban fenn ültek az ágyúszekéren, a kanóc kézben volt; jöttek a vörössipkások, megfogyott, de mindig hős csapat; utánuk ismét ágyúk, az ágyúk után huszárok fehér csákókkal; ismét dacosképű, robogó gyalogság, a manswörthi viadorok, a hatvanharmadik zászlóalj; leghátul a legjobb lovasütegek és a Hunyady-huszárok kerek, vörös szalagos és tollas kalapokkal; azt beszélték róluk, hogy ezeknek van legtöbb szenvedélyük a kozák lándzsákkal vitába keveredni. Fedezetnek voltak hagyva.

Követte a sereg vonulását, oldalt és utána, a minden rendű menekvők és maradozók szomorú csapata, rendetlen tömegben lepve el erdőket, mezőket, s bujkálva szerte a kukoricaföldeken.

A dinnye akkor ért; a rendetlen, kiéhezett zagyva csoportok nekiestek az egészségtelen tápláléknak, a környék, melyen átvonultunk, úgy tűnt elő a felszeldelt és elszórt dinnyéktől, mint valami csatatér, ahol iszonyú sok lekaszabolt emberfő van elszórva. Másnap érkezett meg a sereg Aradra.

Egy és ugyanazon szálláson voltam Nyáryval Aradon, melyben Csányi és Görgei voltak. Csányi szobája Nyáryéra nyílt, Görgei az emeleten lakott.

Semmi hang, semmi szó el nem kerülheté figyelmemet, ami az utolsó napok alatt e szobákban mondatott; most is oly rettenetesen jelen van előttem minden alakja e soha ki nem törülhető emlékeknek, mintha az múlttá lenni soha nem bírna.

Az általános hit, melyben katona és nem katona megállapodott, ez volt: visszavonulni a Dunántúlra s Komárom előtt foglalni újra állást. Klapka diadala már ekkor tudva volt; a híd még a mienk volt, melyen Kmetty átjött a Dunán, különben is volt a sereggel egy teljesen felszerelt hídkészlet. Egyébre nem gondolt senki.

Még azon este, hogy Aradra érkezénk, jött Görgeinek egy futárja Debrecenből, az orosz fővezértől. Beszélte, mily kitüntetéssel fogadták az oroszok eleinte, a vele volt husárokat aranyakkal, rubelekkel ajándékozzák meg, sőt maga Rüdiger tábornok kísérte el az előőrsökig, s ez így ment – egész a fővezér, Paskievics hadiszállásáig, ott azonban már igen hidegen bántak vele, és semmi jóval sem biztatták. Pöltenberg tábornok, ki szintén parlamenterül küldetett, még nem érkezett vissza.

11-én reggel a magyar kormány férfiai egy okiratot szerkesztettek Csányi szobájában, mely felszólítás volt a kormányzóhoz, hogy a hatalmat tegye le Görgei kezébe.

Az okiratot aláírta legelől Csányi, és egy óranegyed múlva Aulich.

A többi minisztereket is hívták.

Megjelent nemsokára Vukovics, s szintén aláírta. Valamivel később jött Szemere.

Csak az ő arcán nem látszott meg az a gondolat, amitől bennem majd szétszakadt a szív.

Eléje adták az iratot:

– Mi ez? – kérdezé.

– Olvasd, és írd alá – szólt hozzá Csányi.

A miniszterelnök olvasá, és mosolygott; de oly keserűen és fagyosan.

– Nincs rá szükség, hogy aláírjam, hárman vagytok már alatta, az okirat érvényes, elküldhetitek.

És nem írta alá.

A felszólítási oklevelet azután összehajtogatták, lepecsételték, s beküldték a várba.

A beszélgetés közömbös tárgyakra tért át. Hidegvérrel mondogatta minden ember, hogy holnap talán sokkal kevesebben leszünk, hogy most már igazán szemközt áll mindenki a halállal. Még ekkor a „halál” neve alatt mindenki a csatát értette.

Csányi sajnálkozott azon, hogy az utóbbi napok eseményeiről nem vitt naplót.

– Tehát az előbbiekről vittél? – kérdezé Szemere.

– Mégpedig kommentárokkal! – viszonzá Csányi, szúró tekintettel Szemerére, kivel sok ellenkezése volt.

– Én magam nem írtam naplót – szólt Szemere –, az eseményekre azért tisztán emlékezem, igen jó emlékezőtehetségem van.

Azzal vette kalapját: Istenhozzádot mondott a társaságnak, s indult kifelé.

Én az ajtó mellett álltam; mikor mellettem elhaladt, odafordult hozzám, s elég fennhangon ezt mondá:

– Bizony elvesztette Görgei Magyarországot.

Most is előttem áll a mosolygó arc, mely e szavak után egy perc múlva eltűnt előlem; máig is emlékezem e keserű mosolyra, egy férfi mosolyára, ki azon percben hazát, vagyont, családot, jövődőt elveszített, kinek még csak útlevele sem volt, hogy meneküljön, sem félretett pénze, hogy másutt megéljen, sem családja jelen, hogy attól búcsút vegyen, csak mérhetetlen büszkesége: nem sírni akkor, midőn „ennyit” elveszített.

## VII.

A következő nap egy percre sem találkoztam Görgeivel; csak annyit hallottam, hogy Csányival együtt a várban vannak, a kormányzóval értekezni.

Délben Dániel képviselőnél voltunk ebéden Nyáryval és Kiss Ernővel, midőn Új-Arad felől erős ágyúzás kezdett hallatszani; arra átmentünk mind a Maroson, s még láttuk a csata végét, mely Nagy Sándor hadteste és a császári hadseregek között kifejlődött. Egyes kiáltások az ellentáborból, mint „vivát Jellasic” áthatottak hozzánk, hogy az ágyúzás megszűnt.

Estefelé a másik két hadtest is megkezdte átvonulását a Maroson; honvédtisztek asztalra terített térképről értekeztek a holnap reggeli csataterv felől, mely Haynau seregét Görgei és Dembinski seregei által két tűz közé szorítandja.

Késő este jött vissza Csányi Kossuthtól. Tizenegy óra volt. Azért tudom ilyen pontosan az órát, mert életemnek ez volt legrettenetesebb fordulópontja.

Mondá, hogy a kormányzó mindennemű hatalmát letette Görgei kezébe, s a fővezér, ki most már diktátor, azonnal rendelkezéseket tőn, hogy csapatai induljanak Dembinski seregével egyesülni, ami kezdete lesz egy talán oly hosszú csatának, amilyen volt a Hort és Isaszeg közötti. Tehát holnap kezdődik a végső eldöntő harc.

A végső eldöntő harc!

Ez volt az első megnyugtató eszme, amin lelkem két hónapi hánykódás után megnyugodott.

Tehát holnap kezdődni fog.

Mindenki lefeküdt a háznál, a gyertyákat eloltogatták, én a földön feküdtem leterített gubámon, s hallgattam az ablakunk alatt szakadatlanul folyó robajt; a csendben, dobszó nélkül vonuló hadsereg lépteinek moráját.



Nincs dajkamese, nincs dallam ennél altatóbb! A hős fiúk indulnak a csatába!

Így gondolám ki magamban: most e halk, együtésű léptek moraján csendesen elalszom; majd mikor aztán jönnek a nehéz ágyúk, azoknak dübörgésére fölébredék; egy kard van a fejem mögé támasztva, azt felkötöm, felöltöm köpenyemet, s észrevétlenül kisuhanok az alvó házból, odasorakozom a tüzérség közé – ott is érek még valamit.

Ez oly boldog, olyan nyugalmas gondolat volt, hogy ott a kemény földön elszenderedtem rajta.

...De mielőtt e nehéz, dübörgő ágyúk jöttek volna, egy kéz ébreszte fel, mely vállamat érinté. Feltekinték, s Nyáryt láttam magam előtt, felöltözve; a gyertya ismét égett a szobában.

– Öcsém, be édesdeden alszol – mondá Nyáry –, Dembinski serege szét van verve – vége mindennek!

Milyen álom, és milyen ébredés!

A halálraítélt ébredése ennél nem iszonyúbb, ki családja körében álmodta magát, s kit azzal ébresztenek fel, hogy vár a halottas szekér!

E pillanat emlékeinek leírását megtagadja tőlem a szív, megtagadja a kéz; annyit mondhatok, hogy ez beillik „kóstolónak az örök kárhozatból”!

## VIII.

Egy sebesült tiszt érkezett a temesvári csatából, ki e hírt hozta, melyet később Guyon tudósítása megerősített. Guyon, ki a rossz híreket nem szokta nagyítani, tudósítá a kormányt, hogy Dembinski serege tökéletesen szétveretett. Kmetty Lugoson védte túlnyomó erő ellen a sereg maradványainak menekültét, Mészáros és Vetter török földre indultak, segédek visszajöttek Aradra.

Ütközetről e perctől fogva senki sem beszélt.

Csak azt volt a kérdés: merre lehet még menekülni?

Nyáry azt mondá barátainak, hogy maradjanak együtt, s várják be nyílt homlokkal, aminek meg kell történni, legalább ne essék rajtuk az a szégyen, hogy a nemzet képviselőit kukoricák közt, mocsárokbán fogdossák össze, mint egy szétszaladt gerillacsapatot.

Csányi hidegvérrel ajándékozta el értékesebb holmijait, könyveit, pisztolyait olyan embereknek, akiről azt hitte, hogy túl fogják élni. Midőn Nagy Sándor fájó szarkazmussal mondá előtte: vajon közölünk hányan válnak meg a fejüktől? „Mi ketten bizonyosan”, felelé rá az öreg honfi, komolyan, hidegvérrel.

Mikor pisztolyait osztogatta, én kértem, hogy adjon nekem is egyet.

Szemembe nézett, s azzal haragosan elutasított:

– Tedd, de ne mondd...

Én nagyon elszégyenlettem magamat, hogy arcom elárulta, mire gondolok, s kimentem a

szobából.

Kiss Ernő utánam jött, s megfogva karomat addig beszélt hozzám, míg kibeszélte fejemből azt a sötét gondolatot, amit már homlokomon lehetett olvasni.

Ő volt az, aki rábeszélte, hogy kedvem legyen újrakezdeni azt a megsíratott drámát, aminek élet a neve; ő volt az, aki arra a határozatra bírta, hogy meg ne adjam magamat sem a sorsnak, sem embernek, sem a halálnak, s nem bántam meg, hogy ezt tettem, és köszönöm neki a föld porában azt a szót, ami sorsomon határozott.

– Önnek neje is van...

Nőm Gyulán maradt el tőlem, odáig minden nyomorúságon átkísért; elhatározám, hogy visszajutok hozzá, ha lehet.

Este nyolc órakor érkezett meg Pöltenberg Paskievicstől. Az orosz fővezér utolsó válasza volt: „Föltétlen megadás.”

Ez volt az utolsó elvesztett reménység.

S mintha a sors tréfát akart volna űzni az eltiportakkal, éppen akkor érkezett meg a „Messenger” angol lap azon száma, mely a brit országgyűlésen tartott beszédeket közli a magyar ügyek fölött.

Csalhatatlan gyógyszer – egy halott számára.

## IX.

Az aztán következő jelenetek csak másolatai a negyednap előttieknek.

Ugyanazon tanácstalan készülődés, csak hogy nem azon tréfás alakok többé, hanem a szomorúság, a kétségbeesés tragikus képei.

A férfiak, kik találkoztak egymással, álöltözetekben, elmásított arccal, nem nevettek most egymásra, hanem sírva fakadtak, egymásra borultak, úgy váltak el. Sokan nem is látták egymást többet.

Az utcán mindenki búcsúzott egymástól.

Legnagyobb ellenségek, politikai antagonisták, egymást föltalálva, kiengesztelten nyújtának kezet – éppen, mint egy elsüllyedő hajón. – A képviselők, kik elhatározták ott maradni, ott ültek sorban a piacon, a fal mellett, a boltok lépcsőin, a pusztta földön, búsan, szótlantul.

Nekem a római szenátus jutott eszembe, mely a gallusok jöttekor a fórumon sorban ülve várta be az ellenség bosszúját. Estefelé kiszedték a Maros hídját, mely a várat a várossal összekötve tartá, az egész hadsereg visszavonatot; a vár védelmére rendelt sugárágyúk, miknek Temesvár alúl kellett volna megérkezniök, ezentúl oda be nem juthattak. Másnap az útban találkoztunk velök.

Hajnal előtt nem lehetett a hadseregnek megindulni, mert a menekvők szekerei oly sűrű tömegben torlottak meg a városból kivezető széles főutcán, hogy azok közt utat nyitni teljes lehetetlenség volt.

E várakozás alatt találgatta mindenki jövőd sorsát. Legtöbben azt hívék, hogy az Szibériában fog végződni.

Csányi nagy lemondással jegyzé meg:

– Bizony nehéz lesz már ilyen öreg embernek, mint én, hozzászokni ahhoz, hogy megkancsukázzák.

Egy fiatal rokona járt vele, azt biztatta, hogy hagyja el, ne kísérje tovább balsorsa elé. Hanem az ott maradt vele, s nem tudom, hová lett.

Ez utolsó estén családapák leveleket írtak otthon levő szeretteiknek, s azokat menekülni készülő fiataloknak átadták; némely levél soká nedves maradt.

Aztán az iratokat, mik másokat bajba keverhetnének, égették el; mindent akképp, ahogy egy öngyilkolásra készülő szokta tenni. Éjfél után két órakor jelenté a vezérnek a Hunyady-huszárok egyik tisztje, hogy az út megnyílt, azzal szekérre ültek mind, s indultak Világos felé.

Túl a Maroson látszottak az osztrák seregek elszórva csillámló őrtüzei.

Simánd felől, a szürkület ködében, kivehetőek voltak az orosz előőrsök dárdahegyei.

## X.

Még azon éjjel az egész hadsereg átvonult Világos alá.

Annyi fájdalom közt legjobban fájt az ellenszenv, amit honvédeink nyíltan mutattak a polgári osztály bajtársai iránt.

Nem mondhatom, hogy az ellenszenv igaztalan volt.

A jó katona, ki annyi csatában tette ki magát a halálnak, ki azzal a tudattal pazarolta véré, tűrt nyomort, sanyarúságot, hogy mindezen áldozatot hona boldogságáért hozza – most minket okolt, hogy ez áldozatok eredményét belviszálykodásaink, egymás iránti féltékenységünk porba ejté.

Úgy szégyenlettem magamat a porfedett vitézek előtt.

A következő napot már nem vártam be Világoson.

Még egy szomorú emlékekkel nehezebben jöttem el onnan, mint mások.

Ottlétem néhány órája alatt egyike legjobb barátainknak, a pesti vészbíró elnöke, ki nem verítéletekkel, hanem bölcs kegyelmezéssel tünteté ki magát, egyike a legmagasabb szellemeknek, tiszta fő, igaz hazafi és becsületes ember: Molnár József – főbe lőtte magát.

És senki sem kívánta el tőle ezt az útját a férfias szabadulásnak! Sietnem kellett e helyről.

Amik ezután történtek Világoson és Aradnál, azoknak körülményei ismeretlenek előttem.

Mint történt az, hogy Görgei nem volt képes legjobb barátait, köztük Csányit, ki úgy viselte magát hozzá, mint édesapja, megmenteni?

Azt sem teszem kérdésbe, hogy nem vonult Világos helyett inkább Komárom felé? Amerre

nagyon elzárva nem lehetett az útja, midőn Haynau Lugoson, Paskievics Váradon volt. Komáromban legalább emelt homlokkal beszélhetett volna, nem a cár lábainál fekvé. Ez hadtudományi kérdés, s ahhoz én nem értek. Nem volt céлом Görgeit sem menteni, sem vádolni.

A világosi katasztrófa nem a mi ügyünk, hanem a világhistóriáé. Egész Európa feleljen arról; nem mi!

Ha volna törvényszék, mely e kérdésben ítéljen, kit kellene mentenem, kit kellene vádolnom?

Azokat a honfiakat, kik évtizedek nyomorát, csalogódásait, epesztő vágyát hordozzák szívükben a hontalanság üldözö kinya mellett?

A hadvezéreket-e, kiknek még síremléssel is adósok maradtunk?

A lengyel vezért-e, ki csak dicsőséget írt hazánk évlapjaira, s csak sebeket vitt el innen magával?

Azt a férfit-e, kinek nagyravágyása az volt, hogy hazáját tegye naggyá?

Vagy azokat, kik kimondott elveikért férfikként kisenvedtek, de meg nem törtek?

Vagy azt a népet, mely áldozni meg nem szűnt, s melyet a szenvedés honától el nem tántorított?

Vagy azt a közkatonát, ki hússzor rohant a halálba e szóval: éljen a haza! S kiejtő kezéből fegyverét, midőn azt mondták neki, hogy „meghalt a haza”?

Van-e nekünk szükségünk e vádakra? Kell-e itt ítéletet kérnünk?

Nincs-e igazolva a történet előtt sorsunk fordulata e szókban: „két világhatalom keze súlyosult rájuk, s ők kevesen voltak”.

Csak egyikét is e világhatalmaknak azóta sem bírta leverni két másik hatalom: csoda-e, ha a mi ifjú erőnk összetört egy óriás előtt?

Szorult-e a magyar név dicsősége arra, hogy ily kétségbeesett harc kimeneteleért egy embert áldozzon föl? Egy embert, ki legjobb vitézeinek egyike volt, mint hadvezér és mint közkatona.

Én nem találok semmi gyönyört, annak, mi nagy volt, elgázolásában. Fáj rálépnem arra, aki elesett – és olyan magasról esett. Ha valaha, úgy ma nincs ideje a rekriminációknak.

Ha kimondta a magyar nemzet azt, hogy ez évében az Úrnak, a magyar nemzet fiai között nincsen párt, nincs testvérkülönbség, nincs osztálybüszkeség; nincs elvviszálykodás, nincs fajgyűlölet (1861).

Ha a magyar nemzetben volt bátorság kimondani azt, hogy 1861-ben nem ismer a magyar nemzet a múltak miatt száműzöttet, fölségsértőt, elítéltet.

Akkor legyen a magyar nemzetben szív és ész kimondani azt is, hogy 1861-ben a magyar nemzetből a múltak miatt nincs vádlott, nincs elítélt, nincs hazaáruló!

## Nándi Mihály: Je suis Marine!

Világszenzáció, hogy a magyar miniszterelnök, miközben teljes gőzzel folyik a Pride elleni propaganda-, alkotmányozási-, meg egyéb ilyenkor szükséges folyamat, átoperáltatta magát nővé. A beavatkozásra Ausztriában került sor, ahol szeretett vezetőnk pszichiátriai kezelése is folyik, de egy másik magánklinikán, mégis hogyan venné ki magát, ha a beteg, eltévesztve az emeletet, a plasztikai sebészeten kérné el az esti nyugtatóit, vagy éppen az ideg- és elmeosztályon jelenne meg varratszedésre. Waldbauer tanárnál jobban senki nem érti az ilyen átoperálást, a végeredmény tökéletes, nem is látszik, hogy a kliens nemet váltott. A specialista, ismeri a jó magyar érzületet, meg a régi francia plakátot is, ahol két vén kecske utána ered egy bájai teljében lévő ifjú nőnek, hanem amikor az megfordul, rémülten iszkolnak tova: „fékomadta, de hisz ez a demokrácia”.

Azt pedig csak azok a rohadt baloldaliak tartják tiszteletben, így a Marine Le Pen eset kapcsán megszólaló Szocialista Párt vezetője, Olivier Faure, aki a sikkasztás miatt folytatott per ítélethirdetése előtt kért arra mindenkit, hogy ne próbálja meg befolyásolni az igazságszolgáltatást, csak mert Le Pent eltilthatják attól, hogy induljon az elnökválasztáson. (Na még azt a magyar bíróságot szeretném én látni, amelyik eltilt engem a választáson való indulástól, vagy csak sikkasztás vádjával indít eljárást ellenem – dohog a magyar Marine Le Pen. Hát nem tudják ezek a hülye franciák, hogy a sikkasztást a bíróság elsikkasztásával kell kezdeni?) Faure szerint Franciaországban nagyon határozott a hatalmi ágak szétválasztása, és hangsúlyozta, a demokrácia csak ennek a leghatározottabb fenntartásával akkor működik, ez az egyensúly pedig megköveteli az igazságszolgáltatás és a bírák tiszteletét is, ha azt mondjuk a jogszabályoknak megfelelően hozott ítéletre, csak mert azzal nem értünk egyet, hogy az politikai befolyásolás eredménye, magát a törvényességet kérdőjelezzük meg.

Előttünk áll tehát egy férfi, aki nő. Ez mindent megmagyaráz. Hiszen a francia Marine Le Pen sem várta meg az ítélethirdetést, a magyar Marine Le Pen, pedig nemhogy a bíróság – bocsánat, kúria – előtt, de még egy miniszterelnökjelölti vitán sem találhatja magát. Főnök, majd mi elintézzük, nyugtatják meg alvezérei, akik elintézik azt, aki egyáltalán alkalmas jelölt lehetne vele szemben, azaz kiparodizálják, bemocskolják, hamis vádakkal illetik, és tehetik, mert Magyarországon az igazságszolgáltatást elsikkasztották, a hívek röhögnek a trágár plakátokon, a változást követelők vitorláiból pedig kifogva a szél.

Világos tehát, hogy miután a mi Marine-ünk a kijelentésével a Charlie Hebdo satirikus magazin elleni 2015-ös támadással, az iszlám terrorizmussal azonosul, éppen az akció tizedik évfordulóján, amelynek ártatlan áldozataira mély megrendüléssel emlékezik az egész francia nemzet, a kormánnyal az élen, ugyanakkor fogadja a hágai nemzetközi bíróság által körözött izraeli miniszterelnököt Budapesten, ezzel hazánkat az arab terrorszervezetek célkeresztjébe helyezve.

A plasztikai sebészet ma már csodákat tud tenni, hol vagyunk attól, hogy a borbély leitatja a beteget, mielőtt ráteszi a forró kést, ha láza van, eret vág, vagy piócát rak rá, az asszonyokat pedig fűszerszámok szedéséért szalajtja ki az erdőre. De az még a tudomány mai fejlettségi szintjén is meglepheti az agykutatókat, hogy valaki egyszerre tudjon jobbra- és balraátot csinálni. Persze

bizonyos hipotézisek szerint miniszterelnöknőnk már a jövő hiperemberének prototípusa, aki magasabb intelligenciájával átlátja, miért a francia bíróság felelős Marine Le Pen sikkasztásáért, miért helyes, ha a karikaturistákat agyonlövik, és miért a megtámadott Ukrajna szítja a háborút az orosz agresszorral szemben, valamint, ha Magyarországon az illegális migránsok száma nulla – mert ő nem adja át az országát, nem engedi, hogy megváltoztassák a kultúráját, amiért is az európai baloldal és a brüsszeli bürokrata együtt büntetik Magyarországot, naponta egymillió euróval, és ha ez továbbra is így megy, akkor mese nem lesz –, tehát az illegális migránsokat Budapestről Brüsszelbe fogja szállíttatni, és leteszi őket a brüsszeli hivatalok ajtaja elé, de azért csak közölünk való kisember ő is, még emlékszik az út elejére, farmert hord, ha kell, vagy kötényt köt és kolbászt tölt, „Marina, Marina, Marina”, milyen kedves volt ez a szám serdülőkorában, a Hungária együtttestől, ezért is választotta az átoperáltatás után a Marine nevet – így elegánsabban, persze – a Viktóriával szemben, amelyet egy olyan királynő viselt, akinek az uralkodása alatt a pizok liberálisok teljesen lerohasztották Angliát.

Ám a XXII. századra, amikorra létrejön a Váll-lap és migránsmúzeum Alcsúton és a Liberális szégyenpark Felcsúton, a türk nemzetek a magyar kagán alatt birodalommal szerveződnek és a világ magyarjai egyesülnek (akiknek Werbőczy *Hármaskönyve* a bibliája, nem az *Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata*), addigra a magyarországi nemzeti intelligenciaszint is olyannyira megemelkedik, hogy már az óvoda homokozójában is érteni fogják a helyes világrendet, amelyben a gyorsajtó igazoltatja a rendőrt, az adócsaló lép fel az adóhatósággal szemben, a bűnöző ítéli el a bírót, a háborús agresszort tüntetik ki békedíjjal, és a neonácit nevezik patriótának.

## Nándi Mihály: Mi, magyar, nemzeti, kicsodák is?

Az izraeli és a magyar miniszterelnök közös sajtótájékoztatóján Orbán Viktor természetesen az izraeli zászló előtt állt, Benjamin Netanjahu pedig a magyar előtt. A sajtótájékoztatón nem lehetett kérdést feltenni, de hát erre nem is volt szükség, ez nem is sajtótájékoztató volt, hanem egy kedves, baráti csevegés.

- Ebben a teremben Beethoven is zenélt – büszkélkedett Orbán.
- Itt adott koncerteket a nagy bécsi mester? – csodálkozott Netanjahu.
- Legalábbis egyszer. De Magyarország olyan gazdag kultúrát ápol, akárcsak Izrael.
- És Izrael is, Magyarország is a zsidó–keresztény nyugati civilizációt védi, amit jelenleg Irán proxyjai, azaz a Hamasz terroristái támadnak. Európában ezt sokan nem értik, de, te, kedves barátom, Viktor igen, aki remek sportember vagy.
- Végre szóba került a lényeg is, a foci.

– Felbecsülhetetlen az a segítség, amelyet Magyarország az izraeli futballnak nyújt, ugyanis a válogatott nálatok játszhatja a meccseit.

– Olyan a politika is, mint a foci, nemde?

– Abszolút mértékben. A Nemzetközi Büntetőbíróság korrupt és rothadt. Olyan, mint a bundázó bíró. Nagyon köszönöm, hogy támogatsz Izraelt a NATO-ban, az EU-ban, az ENSZ-ben, és hogy a korrupt és rothadt Nemzetközi Büntetőbíróság ellen is felszólaltál, amely nem veszi figyelembe, hogy mi, zsidók, veletek, magyarokkal válllva a barbarizmussal küzdünk. Az Izrael melletti kiállások az antiszemitizmus elleni kiállítás, mert Izrael nélkül nincs zsidóság sem. Amikor 1991-ben Budapestre látogattam, nem sokat tudtam Magyarországról, Puskás Ferenc és Gábor Zsazsa kivételével persze, illetve, hogy a II. világháború után Magyarország megszállás alatt állt, ami bizonyos hasonlóságot mutatott Izrael népének a történelmével. A holokauszt után óriási ellenszélben kellett létrehoznunk hazánkat.

– Személyes, lelki, ha úgy tetszik, civilizációs látogatás ez. A Nemzetközi Büntetőbíróság politikailag motivált. Még 2000-ben én írtam alá a belépésünket, most pedig én írtam alá a kilépésünket.

– Igen teljesen helytelen, hogy elítélték a személyemet. Háborús bűnökkel gyanúsítanak és nemzetközi elfogatóparancsot adtak ki ellenem.

– Szarság az egész.

– Köszönöm, kedves barátom, hogy díszsorfalal fogadtatok.

– „Díszkvalifikáltuk” a bundázó bírót. Most már semmi akadályunk kapcsolataink továbbfejlesztésének, bízunk benne, hogy a hazai izraeli cégek száma hamarosan megduplázódik.

– Mi is várjuk Izraelbe a magyar befektetőket.

– Az antiszemitizmust importálják Nyugat-Európába, az illegális migráció szükségszerűen hozza azt magával, a brüsszeli elit nem akarja ezt megállítani, de Magyarország kérlelhetetlen, a migráció szuverenitási kérdés a számunkra, tehát nemzeti érdekünk, hogy Izrael biztonságos és stabil ország legyen.

– Köszönöm szépen, kedves barátom, Viktor.

– Magyarország a szabadság szigete Európában. A magyar zsidó közösség lélekszámát tekintve Európa harmadik legnagyobb zsidó közössége, és ők vannak ma Európában a legnagyobb biztonságban, itt nem lengetnek Hamasz-zászlókat, mert Magyarországon zero tolerancia van az antiszemitizmus ellen.

Ki-ki meghajolt a zászló felé, amely előtt állt, majd azt vállára terítve körbefutotta a kormány mellett tüntetőket.

# Dull Ernő: A Werbőczy-szindróma

A Werbőczy-szindróma azt jelenti, hogy A Werbőczy Istvánt a magyar alkotmányosság atyamesterének tekintik, az általa megalkotott, úgynevezett szentkoronát ma is a magyarság sarkkövének állítják be, és a magyar királyi korona – amelyhez külön zárandokközpontot alakítottak ki a Duna felől, családi jegy kedvezményrel – a parlamentben van kiállítva, nem pedig a Nemzeti Múzeumban, ezzel arra utalva, hogy a mai hatalomgyakorlók Magyarországon nem a népszuverenitás alapján négyévente megtartott parlamenti választásokkal, hanem egyenesen Istentől nyerik el legitimációjukat.

A nagy alkotmánytevők, így Lükurgosz, Szolón és Szent István egytől egyig rendíthetetlen erkölcsű férfiak voltak. „Werbőczy István életútjának kivételes mivoltára éles fényt vet, hogy kismemesi születése ellenére az ország nádora lett – lelkenedik Neumann Tibor. – Erre az időre azonban a neves jogász-politikus már távolról maga mögött hagyta azt a társadalmi miliőt, amelybe beleszületett.” Ám a kurtanemességre jellemző magatartást soha nem vetkőzte le, erre akarva-akaratlanul a kurzustörténész is rámutat: „Werbőczy életpályájának összetettségét semmi sem mutatja jobban, mint az a kontraszt, amely örökölt családi birtokai, valamint a nádorsága idején a kezén lévő birtokvagyon között húzódott meg.” Ha az „összetettség” kifejezést a harácsolással, mint életcélal helyettesítjük be, máris megkaptuk a csodált férfiú jellemrajzát, amelyet azzal egészíthetünk ki, hogy soha nem habozott törvénytelen eszközöket is igénybe venni, úgymint csúszópénzt elfogadni attól, akinek a javára ítélt, sőt, úgy lett mágán – még nádorsága előtt tizenegy évvel –, hogy a Dózsa-féle parasztlázadás utáni „igazságszolgáltatás” során huszonhét nemes birtokának felerészét kaparintotta meg, akiket azon a jogon ítélték vagyonvesztésre, hogy a felkelőkhöz húztak, de zömüket Werbőczy sározta be bírói pozíciójával visszaélve, hamis tanúk állításától sem visszariadva.

Werbőczyt, a politikust, mint a köznemesség, azaz a nemzeti ügy bajnokát emlegetik, akinek legfőbb produktuma a rákosi végzés, amellyel a rendek lefektették, hogy a köznemesség, a főpapság és a bárók együttesen választanak saját keblükből királyt, ha II. Ulászló fiúörökös nélkül halna meg, amivel egyezményesen megvalósult volna a nemzeti királyválasztás, mint a történeti alkotmány egyik sarkalatos alapköve. Szűcs Jenő nem azzal az optimizmussal szemlélte ezt az aktust, mint a mai kurzustörténészek: „A »nemzeti« öntudat nem a déli bánóságokban, a török harcmezőn csírázott ki, hanem Rákos mezején. [...] Az igazi aratás ideje a XV-XVI. század fordulója körül tartott tömeges »rákosok«, országgyűlések alkalmával jött el, az aratóünnepet már Werbőczy rendezte 1505-ben, miután megfogalmazta és teátrális jelenet keretében felolvasta, lefordította és megmagyarázta a latinul nem értő sokadalomnak a nemesi nacionalizmus Magna Chartáját, az ún. rákosi végzést.”

A nemzeti ügynek valójában történelmünk egy másik alakja, a szintén kismemesi létből induló, majd az ország kormányzójává emelkedő Hunyadi János volt az igazi bajnoka, aki egyenesen a Konstantinápolyt elfoglaló II. Mohamed szultánt győzte le. Míg Werbőczy a diplomáciai reprezentációi céljára is kölcsönöket vett fel (amelyek busásan megtérültek II. Lajos, majd Szapolyai király adományaiból), addig Hunyadi saját vagyonából fogadott katonákat a haza védelmére. Szakály Ferenc rámutatott, hogy az oszmán fenyegetés már a XV. században is olyan hatalmas súllyal nehezedett országunkra, mint a Jagelló-korban, és Hunyadi az adott körülmények között mindent megtett, ami lehetséges volt a vész elhárítására (Nándorfehérvár előtt még ősi



ellenségével, Brankovics Györggyel is kibékült, aki jól felfegyverzett lovagokat küldött neki, emlékszünk, élükön söpörte el Hunyadi a várhídra nehezedő rohamot). Werbőczy ellenben a kardcsörtető nemzeti pártot a kormány ellen mozgósítva több ízben is szabotálta a törökök elleni fellépést – holott azt tűzte a zászlajára –, jelesül a botrányos hatvani országgyűlésen, és az azt követő 1525-26-os nádorságával, amely, alkalmatlanságánál fogva egyet jelentett a belpolitikai anarchiával. Ugyanez a Werbőczy Szapolyai János király főembereként az oszmán orientáció támogatója, majd I. Szülejmán szultán feltétlen híve lett, mint azt nem csupán a Buda elfoglalásában játszott, több, mint kétes szerepe, majd azt követően az ország városait a szultán hűségére térésre biztató levelei bizonyítják.

Azt aligha kérdőjelezheti meg bárki is, hogy a magyar alkotmányosság, mert az állam létrehozója a később szentté avatott I. István király volt. A rákosi végzést követő nagy alkotmányos lépésnek tekintett produktumával, a *Hármaskönyv*vel jogtudorunk azonban egyenesen ellentmond a Szent István-i eszmeiségnek, amelytől, mindenekelőtt teljesen idegen a „szentkorona-tagság”, az uralkodó ugyanis abszolút hatalommal bír alattvalói felett, akiket legfőbb feladata Istenhez terelni, hiszen koronázása során, felkenésével pappá szentelik. Ezt a mai Werbőczyánusok úgy kerülik meg, hogy az egykori ítélőmester nem kívánt államelméleti tant alkotni, hanem csak azt fektette le világosan jogösszefoglaló művében, a rendi és az uralkodói közjogi jogosultságok lényegi elemeinek kiemelésével és tisztázásával, hogy a nemesi alapjogok tekintetében nemes és báró között nincsen alapvető különbség – egyébként ez sem igaz, mert éppen ekkora szilárdult meg az örökletes főnemesség, és azok a köznemesek, akik több telekkel bírtak és nem a saját kezükkel művelték a birtokukat, egytől egyig valamely báró familiárisának kínálkoztak, Werbőczy maga is, bírói tisztségei mellett két-három urat szolgált, és persze pereikben a javukra döntött. De hát az ő szentkoronátana maga az államelméleti konstrukció: „És ezt az adományos szabadságot a miénk nemességnek mondják – írja a *Hármaskönyv* ben. – Ahonnan az ily nemesek fiait joggal örökösöknek és szabadoknak nevezzük. Az ilyen nemeseket az imént említett javakban való részesülés és összeköttetésnél fogva a szentkorona (tehát az állam) tagjainak tartjuk, akik senki más hatalmának alávetve nincsenek a törvényes megkoronázott fejedelmén kívül.”

Erre az adományos szabadságra is magyarázatot kapunk a *Hármaskönyv* I. részének 3. címében, és pedig nem a római magánjog szigorúsága, hanem ideológiai alapon, amely a Kézai Simon krónikájában lefektetett fajtisztaság-fantáziához igazodik:

„1. § Ahol is tudnunk kell, hogy ámbár a tudósok közös véleménye szerint nemes az, a ki saját érdeme megnemesít, mind a mellett is, célunkhoz képest a nemesség, a melyet többnyire a szabadok elnevezése alatt is szoktak érteni, úgy mondják, hogy eredetileg a hunok és magyarok közt keletkezett, miután ezek Scythiából Pannoniába nyomultak, amelyet most változtatott néven, az itt lakó magyaroktól Magyarországnak neveznek; még pedig ily módon:

2. § Midőn ugyanis a hunok feleségestül, fiastul, leányostul és egész háznépstül Scythiából kijöttek, több tartománynak bejárása és bebarangolása után kapitányokat tettek és ezen kívül a viszálykodók pereinek elintézésére a tolvajok, rablók s egyéb gonosztevők megbüntetésére közakarattal igazgatót választottak és állítottak be, mindnyájának közös

egyetértésével és végzésével elhatározván, hogy a mikor az egész közösséget egyenlően érdeklő dolgok merülnek föl, vagy a hadseregnek általános felkelése válnék szükségessé, akkor a hunok lakása helyén és táborában, vérbe mártott tört vagy kardot hordozzanak körül, és hangozzék a hirdető szó: mondván: »Istennek szava, és az egész közösséges parancsa az, hogy mindenki ezen s ezen a helyen (megnevezvén azt a helyet) fegyverrel vagy a mint teheti, a közösség tanácsának s egyszersmind parancsának meghallgatására megjelenjen«.

3. § Ezt a szokást a magyarok közt Szent István első magyar király, dicsőséges fejedelmünk és Apostolunk atyjának Géza vezérnek koráig sértetlenül fenntartották, a mely szokás a hunok közül sokat örökös szolgaságra juttatott.

4. § Mert, elhatározták és végezték, hogy az ily parancs áthágóit, hacsak helyes mentségét nem adják, pallossal kell ketté vágni, vagy közösséges és örökös szolgaságra vetni.

5. § Az állítják, hogy ez a végzés (amint mondók) igen sok magyart jutatott a parasztság állapotába. Különben nem történhetett volna, hogy az egyik úrrá, a másik szolgává, ez nemessé, az nem nemessé és paraszttá legyen, mert mindnyájan ugyanegy nemzetségből, tudniillik Hunortól és Magortól származtak.”

Már a kortárs Laskai Osvát, a magyarországi ferences rend vikáriusa felfigyelt arra, hogy a Rákos mezei gyűléseken gőzölgő „hun-szittya” gondolat teljesen idegen Szent István és Szent László hagyományától, az ő nemzetkoncepciójuk szerint ugyanis a magyarok mindenekelőtt a kereszt jegyében tartoznak össze, ez Szent István hagyománya, amely egyszersmind az idegenek iránt érzett szeretetet és türelmet is jelenti, másfelől a rokonság köteléke által, vagyis minden magyar testvér, lett legyen főrangú vagy jobbágyállapotú, ez Szent László hagyománya, és ők csont a csontunkból, vér a vérünkben a természeti rend szerint. Tehát Werbőczy a befogadó államnemzeti koncepció helyébe egy kirekesztő fajnemzeti elméletet helyezett, és a nemzetből kihajította az országlakosság kilencvenöt százalékát a „rákosiak” legnagyobb lelkesedése mellett. Ez a „nagy alkotmányozó” szégyenletes, haladásellenes öröksége, amely a kurtanemesek és lakájaik leszármazottjainak gondolkodását mind a mai napig meghatározza, ezért visszaoltható a magyar politikába, megfertőzhető vele a demokrácia, és a nemzeti rongyokat önfeledten lobogtatók nem veszik észre, hogy a segítségükkel pokoli módon visszaépítették a pártállami diktatúrát.

## Dull Ernő: Balti út

Majdnem három és fél évtizeddel azután, hogy kiléptek a Szovjetunióból, a balti államok,

Észtország, Litvánia és Lettország az orosz és fehérorosz elektromos hálózatról is végleg lekapcsolódtak. „E pillanatban megszűnik az orosz és fehérorosz energiarendszertől való függőségünk” – jelentette be Gitanas Nauseda litván elnök az utolsó kábel lekapcsolása alkalmából tartott ünnepségen, amelyen más uniós vezetők mellett részt vett Ursula von der Leyen, az Európai Bizottság elnöke (Orbán Viktort nem hívták meg).

A lekapcsolódás már jó ideje tervezetten folyt, miközben az Oroszországgal és Fehéroroszországgal összekötő tizenhat távvezeték szisztematikusan lebontották, létre kellett hozni a balti államokat a szabad világgal, azaz az Európai Unióval összekapcsoló új hálózatot, a munka során húzódó víz alatti kábelek lefektetése történt a Balti-tengerben is. A lekapcsolással egyidejűleg a finnországi, svédországi és lengyelországi összeköttetésen keresztül egyesültek a kontinentális európai és az északi hálózatokkal.

„Most megfosztjuk Oroszországot attól a lehetőségtől, hogy a villamosenergia-rendszert a geopolitikai zsarolás eszközeként használja” – jelentette ki Zygimantas Vaiciunas litván energiaügyi miniszter.

Érdemes arra figyelni, hogy miközben az Oroszországnak tett hűbéri fogadalmat a magyar külügyminiszter azzal igazolta, hogy az ottani energiaforrásokról való leválás beláthatatlan következményekkel járna a „rezsicsökkentésre” nézve, a három balti állam 1,6 milliárd európai uniós támogatást kapott arra, hogy megvalósítsa a nemzeti szuverenitásukra nézve oly fontos, nagyszabású tervet.

A három balti állam, amely Kijev legszorosabb és leghangosabb szövetségese az EU-ban és a NATO-ban is, az ukrajnai háborúra válaszul bojkottálja az Oroszországból való importot. Ezt a lépést csakis egy hosszútávú következetesen véghez vitt fejlesztési program eredményeképpen teheték meg.

Litvánia még 2003-ban, az EU-hoz való csatlakozása előtt döntötte el, hogy a biztonsággal kapcsolatos brüsszeli aggodalmak miatt leállítja a szovjet építésű Ignalina atomerőművet, amelynek bezárása 2009-ben következett be. Az ország azonban már 1999-ben épített egy tengeri olajterminált, ez lett hét évvel később az egyetlen fogadópon a nyersolajimport számára, amikoris Oroszország váratlanul leállította a Druzsba vezetékhálózaton keresztül Litvániába irányuló kőolajszállításokat. Ugyanekkor Moszkva jelentősen megemelte a földgáz árát is.

Paradox módon Oroszország agresszív fellépése hatalmas lökést adott a balti országoknak az alternatív utak kereséséhez, és újjáépítették teljes erősságú vezetékhálózatukat, amelyről ma elmondhatják, hogy a legkorszerűbb a világon.

Ez tehát a balti út. És mi lett a magyar út, mi mivel büszkélkedhetünk? Azzal, hogy az EU-ba belépő volt szocialista államok éllovasából sereghajtóvá lettünk, nemzetvezetőink mesés vagyonokat harácsolnak össze az általunk befizetett adókból, Oroszország, Kína és különböző „türk” államok vazallusai lettünk, és alásüllyedésünkért cserébe olyan szuverenitási törvényt vágnak az arcunkba, amely még jobban elvág a fejlett világtól, ahová a magyar álmom 56, mármint 1456 óta kívánczik

## Ballai László: Cattolicai füzet I.

2022. augusztus 2.

Megérkezem Cattolicába, ebbe a festői, Adria-parti kisvárosba, nem is annyira festői, különböző méretű hasábok, kockák, pezsgő főutca – legalábbis pezsegni fog vacsoraidő tájt, most még sziesztában ájuldozik – éttermei, bárjai és butikjai gyomrukba várják a fürdővendégeket, akiket eltikkasztott a foci, a strandröplabda, az aerobik, a lunapark vagy a napernyő alatti heverészás, a tenger csak elhanyagolható díszlet, százméterre a parttól hullámtörő sziklák, a lábvízben úszni nem lehet, ha pedig az ember a nyílt hullámoknak veszi útját, utána evez a strandőr, és visszatessékeli, mert neki ezt adták ki, hiába magyarázom, hogy gyakorlott úszó vagyok, jelesül, nála is sokkal gyakorlottabb.

Augusztus 3.

Reggeli készülődésem közben zajt hallok a One Euro Hotel parkolójából, Lodovico két kézzel veri egy autó motorháztetejét. A négyéves kisfiú, a nagynénje és a nagyanyja valóságos drámai háromszögbe rendeződnek. Nincs tenger, Lodo, a társaság visszaindul a hotelbe, én pedig a Vía Flaminianának veszem utamat, amely a római idők óta köti össze Rimit, az egykori Ariminiumot Rómával. Az i.e. III. században Caius Flaminius consul kezdte építeni a keltákkal vívott harcok során szerzett hadizsákmányból, de nem fejezhette be, mert Itáliában megjelent Hannibal, akit az apja nem csupán megesküdttetett az oltár előtt, hogy Róma engesztelhetetlen ellensége lesz, de kora legzseniálisabb hadvezéréként a háborút Itáliába helyezve sora verte a római hadvezéreket, így Flaminiust is csapdába csalta a Trasimenus-tónál. Most a békés tájon, a hegygerincről megpillantva a széles víztükröt, majd leereszkedve, a nádasok, csónakkikötők, strandok mellett elhaladva kinek jutna eszébe a baleári parittyások és a hispániai nehézgyalogosok vad csatakiáltása, a légionáriusok halálüvöltése? A történelem sebeit begyógyítja az élet, hogy helyettük újakat ejthessen az emberi lelkek fodraiban.

Nem megyek végig az úton Rómáig, mert Perugiába tartok, amelynek csodája az a Pisanók által készített hármasszökőkút, a körköröség bővölete, amelynek az oldalán végigfutó fríz nemcsak a zsidó-keresztény szakrális mítoszokat, Ádám és Éváét, Sámsonét és Deliláét, hanem a kétkezi tevékenységeket is nagy megjelenítő erővel mutatja be. És a víz csobog, csobog. A Dómba beléptemkor Dvořák IX. szimfóniáját próbálta, igazgatta az orgonista. Nem egyszerűen a lelket, de a csontvelőt is átjárja a templomban hirtelen felzengő orgonamuzsika. Szeretjük a korszakolást, a kezdeteket, például a reneszánszt. A reneszánsz kezdete egészen pontosan az a nap óra, perc, amikor az elnevezés megszületett. Ám a régi olasz városokban természetesnek tűnik az antikvitás folytatása, sőt, annak eltűnése lenne a természetellenes, hiszen itt a városatyák a régi római elitből származnak, a növekedő művészek pedig a romokban is meglátják a

mintázandó formákat, egymásba tűnnek a korok.

Gyorsan hajtok haza, a megengedett sebességet az útviszonyokat figyelembe véve jócskán túllépve, de még nálam is gyorsabban akar haladni egy Jeep a via Flaminian, lehúzódom, hát egy csendőrautó, majd még egy. A járőrnek engedtem utat, de szerencsére nem engem üldözött. Cattolicában a lemenő nappal átellenben a szivárvány színei párosodnak a horizonton, Lodónak is – egy rövid elvonás után – meglehetett a strandélménye, mert már teljesen ujja köré csavarta a család matracot, úszógumit cipelő hölgytagjait.

Augusztus 4.

Ma még melegebb napra virradunk, bár a portás tegnap is sopánkodott a hőség miatt. Kopasz, akkurátus ember, leellenőrzi, hogyan álltam be a szűk parkolóhelyre, majd elégedetten bólint: tökéletes. Hol jártam tegnap? Peruggiában. Erre is bólint, mint amikor, a hogy van kérdésre már nem is várjuk a választ, majd leesik az álla. Peruggiában? De hát az kétszáz kilométerre van. Csak százhatvanra. Barátokat látogattam meg? Városnézőben jártam ott. És ma? Ma strandolok. Ez már helyes válasz, megnyugodva ül vissza a fülkéjébe.

Felfedeztem Pesaro határában egy remeknek tűnő partszakaszt, a napernyő- és nyugágylégióban manifesztálódó olasz strandörömtől mentes szabdstrandot, igaz, az úttól – mint a Balatonnál – egy vasútvonal választotta el. Egy zebra közelében parkoltam hát le, és az átkelő közepén jártam, amidőn erősen közeledett egy hölgyautós, szemmel láthatóan azon vívódva, megálljon-e vagy sem. Végül jobbnak láttam, ha én engedem el, amire köszönetképpen hálásan felemelte a kacsóját. Az az M3-as autópálya betonkordonján fennakadt piros luxus terepjáró jutott az eszembe, amely automobil nyilván azért tanult meg repülni, mert beszorult a pedálok közé a tűsarok, vagy azzal a mozdulattal, amellyel a jobb kéz felvette a telefont, a bal is vont egyet a volánon, netalántán csak túl sok mindenre kell figyelni vezetés közben. Szóval, a zebrán túl rés nyílt a vasúti palánkon, ahonnan lépcső vezetett valami alagútféleséghez, pontosabban görényjáráthoz, az nem lehetett magasabb 1,2 méternél. Eszembe is jutott Bottyán ezredes szabadulása a nyergesújfalui bíró házából, amint megírtam volt:

„Bottyánt a bíró házának sebtében bedeszkázott ablakú hátsó szobájában szállásolták el. Végre egy rendes ágy, legalább alszik egy jót, nyújtóztatta ki tagjait Bottyán. Hamarosan neszezésre ébredt. Van itt valaki? Gyilokkal, titokban akarja eltetetni láb alól a császár? Kivesznek egy téglát a falból, majd egy másikat is. A neszezés ásó hangja. Nyílás készül. Nyergesújfalu lakói nem hagyták Bottyánt. Amikor kibontották a ház hátsó falát annyira, hogy kiferjen rajta egy ember, először a kardját nyújtották be neki.

– A felesége küldi.

Bottyánnak könnybe lábadt a szeme. A drága, jó lélek.

– De most azután szaporán, generális úr, mielőtt észbe kapnak a császáriak. Kedvenc paripái: Fakó és Pajzán ott rúgkapálnak a túlsó parton.

– Nem görény vagyok én, hogy lyukon meneküljek.

Erre bedugták a megtöltött pisztolyát is.

– Akkor csak előre. Az örök a konyhában alszanak, csak egy silbakol a tornácon.

Bottyánt éktelen harci düh fogta el, ám az csak a szívében lángolt, a feje hideg maradt. Nesztelenül kiosont a konyhába és az ablakon keresztül föbe lőtte a vártán álló zsoldost, majd egytől egyig levágta a sötétben ijedten felriadó egyenruhás alakokat. A falusiak lefutottak vele a partra, a Duna sodrába lökték a csónakot, és szaporán evezni kezdtek a szabadság felé.”

Mert a szabadság mindennél fontosabb ezen világon. Egy szó, mint száz, nagyon kellemetes, homokos strandra jutok a görényjáraton át, amely egyelőre, déltájt csendes is. Nem messze onnan, ahol letáboroztam, egy idős házaspár strandol. Az öregasszony úszni indul. Elkezdtem írni a jegyzeteimet, hát, amint feltekintek a füzetemből, egy fiatal lány néz rám az öregasszony matracáról. Hát ez csodálatos. Elhíresztelem, hogy ehelyütt megifjodnak a nők, ha megmártóznak a tengerben. De nem, előkerült a matróna is, munkámba mélyedve nem tűnt fel, hogy megérkezett a leányunokája.

Van annak is előnye, ha az ember több, mint negyven év óta jár vissza egy országba. Az itáliai liberális demokrácia szilárd alapokra épül. Nem változnak a közterületek nevei, folyamatosan érvényesül a fasizmus elutasítása. Minden városban van Matteotti utca vagy tér. Matteottit, a liberális újságíró Mussolini gyilkoltatta meg, mint diktatúrája akadályát. Magyarországon a Somogyi Béla és Bacsó Béla utcákat egytől-egyet átnevezték, holott e demokráciáért küzdő embereket Horthy brigantijai likvidálták, hogy simán menjen a „kormányzóválasztás”, a rendőrség hamar a tettesek, az Ostenburg-különítmény nyomára bukkant, ekkor az ügyet a „fővezérlet” hatáskörébe helyezték, ahol elfeküdt. Mármint Olaszország egy valóban keresztény ország, ahol a klérus végtelenül szégyelli, hogy létezhetett egy olyan pápa, aki nem mert ellene szólni a fasizmusnak, és hallgatott, amikor emberek millióit fuvarozták megsemmisítő táborokba. Itt nem állítanak szobrokat a „hősöknek”, akik Mussolini és Hitler ellenségeivel szemben védtek a „hazát”, mert világosan látják, hogy a fasiszták a haza legfőbb ellenségei.

A Brezza di mare, azaz a Tenger lehelete elnevezésű pizzériát választottam törzshelyemül. Azon tűnődöm, honnan ismerem a pincérnőt? Lonardo festményeiről. Hatalmas, csodálkozó szem, valósággal felduzzasztja a szemhéjat, ívelt szemöldök, a határozottságból ábrándosságba ereszkedő arcél, keskeny, de érzéki ajak. Az olasz nők többsége nem ilyen, a festők kiválasztják, és továbbteremtik a szépséget, ha ki annak egyszer rabjává válik...

Augusztus 5.

Viterbo középkorba dermedt, komor falai között ma is laknak, és sziesztáznak, de azért be lehet pillantani a városháza függőkertjébe, onnan pazar kilátás nyílik a Szentháromság-templomra, amíg az ember abban gyönyörködik, mozdulatlanul figyelik az etruszk szarkofágok derűs szobrai, vagy a Palazzo Chigibe, reneszánsz belső udvara a XV. századba vezet vissza, a Via Chigi pedig a XIII-ikba, a templomos rendházzal, ugyanitt modern sötét üvegkapu, kamerája a nyaralásra szolgáló apartmanokra figyel, minő változatosság egy kis utcában. Itt már a pápák is nyaralhatnak azóta, hogy a frank Kis Pipin nekik ajándékozta a várost a VIII. században (illetve, hogy pompás, loggiás palotájukat megépítették itt ötszáz évvel később). Hogy egy barbár ajándékozta meg a római szenátorok ivadékait azzal, ami őket illeti? Mindenesetre a frank vezér rájött arra, hogyha a

katolikus egyház fejével koronáztatja magát királlyá, olyan legitimitást nyer, amellyel a törzsi fejedelmek fölébe kerekedhet. (Ezt a modellt követte később a mi Szent Istvánunk is.) A Chiesa de Santa Maria Nuova az eredeti szépségű – tehát későbbi átépítésektől megkímélt – háromhajós román templom, belsejében az időtlenség nyugalma, homlokzatán kültéri szószer, aki nem fér el a padsorokban, még mindig elfér Isten ege alatt.

Nem hittem volna, hogy az isteni örömezet még oly erősen fog lüktetni az ereimben valaha is, mint amikor megpillantottam az orvietói dómot. Oldalvást láttam meg, már úgy is lenyűgöző arányaival és fekete–fehér csíkos falaival, ám a homlokzaton nem a szokványos művi faragványok díszeltek, hanem egy hatalmas, hármasoltár mozaikképei, égszínkék és aranytónusban, aranyát valósággal felgyújtotta az alkonyatba hajló nap. Káprázó szemmel próbáltam átélni azt a csodát, amely egy pillanat alatt, e templomfő megpillantásával gazdaggá tett. Az építészet és a képzőművészet páratlan harmóniát teremtett itt, végső soron az emberi génusz sugárzik felém. A belső tér a klasszikus háromhajós bazilika méltóságával fogad, az apszis prerenezánsz freskói Pinturicchio restaurálásában gyönyörködtenek, ám a Capella Nouvában ismét meglepetés vár. Fra Angelico nyugalmas és derűs, a templomhomlokzaton már megcsodált kékséget árasztó freskói alatt a falakon az emberi lét drámája pereg, Luca Signorelli, az Antikrisztus megjelenésétől az utolsó ítéletet bemutató képsorozatán. És hogy a már Michelangelót előlegző mester nem csak a nagy formákhoz értett, azt a *Levétel* intim emberi fájdalmával bizonyítja. Olyan erős benyomás ért, hogy órákkal később is csak nagy koncentrációval tudtam felidézni, mit láttam még Orvieto előtt ezen a napon.

Augusztus 6.

Azt hittem, vacakolásban senki nem tesz túl rajtam, ha Zenggből indulok haza, ahol önellátáson vagyok, félórába is beletelik, mire a konyhafelszereléssel együtt mindent bepakolok az automobilba. Ám Lodóék este tízkor kezdték lehordani a cuccot a kocsiba, és reggel tízkor még pakoltak, a portás növekvő figyelme, és a takarítónők aggodalma mellett. Közben az én indulásomat a tisztacsere hátráltatta. A parkolót furgonjával elálló mosodásfiú aligha fog gerincsérvet kapni, hiszen molnárkocsin tolt be a hotelbe három darab nejlonba csomagolt lepedőt. Kifelé már nagyobb csomagot görgetett maga előtt, amely szennyes ágyneműt tartalmazott, és lehetett vagy négy kiló is.

A tökéletes képtelenség: apartmanban nyaral valaki, hogy spóroljon a költségekkel, de házhozszállító szolgálatnál rendeli az ételt. Az étel persze nem találja meg őt, a boy, aki furgonjával elállja az utcát, reménytelenül telefonálgat, végül így foglalja össze a helyzetet: „Mamma mia”. Mi, súlyos nyelvpusztulásunk korszakában azt mondanánk: „ez komoly”. Játsszunk el ezzel, tudniillik e minősítő jelző hagyta el egy arra haladó honfitársunk ajkát, miközben a Brezza di mare pizzeria mellett elhaladva felbámult a négy csillagos Victoria Palace hotelre. Valójában azt akarta mondani: „milyen elegáns szálloda.” És valóban? Az ember elképzei a viktoriánus stílust, amely három emberöltőn keresztül az elegancia iránytűjét jelentette, beköltözött a polgári otthonokba – ott béke és erkölcs ömöl el – hatalmas bútorokban öltött testet, még a fotel is hajó, nemhogy az ágy, valamint e békés otthonokat magába foglaló, soha nem látott méretű bérpalotákat. A stílus, mint építészet a palotaszerűségben ölt testet. Mármost a

cattolicai „komoly” Victoria Palace szálló egy, a hatvanas évek stílusában épült nyolcemeletes ház – amiatt élvezhető csupán a tenger lehelete, nem pedig a látványa a pizzéria teraszról –, homlokzatát és erkélykorlátjait füstszerű üveggel dobták fel nemrég, tehát mindenféle palotaszerűséget nélkülöz. Az kétségtelen, hogy nagyon drága – az is, hogy a gépkocsibejáró fejlesztésére sajnálták a pénzt, a kapunyitáshoz ki kell szállni a Bentleyből, a Maserratiból vagy az Aston Martinból, tíz lépést megtenni, és a kártyát odailleszteni a leolvasóhoz, ez percekig is eltarthat, azalatt nekünk, a Tenger lehelete pizzéria vacsoravendégeinek a sós párák helyett benzingőz csavarog az orrunkba, mert egyetlenegy milliomosnak sem jut eszébe, hogy amíg „odalazázik” a kapuhoz s vissza, leállítsa a motort, mintha azt kurblival kellene beindítani, nem egy pöccentéssel. Ez már tényleg komoly.

*Folytatjuk.*

## Déliab

### Köves István: Kis helytörténet

A busz csak a Pléhkrisztusig jön,  
a faluba már nem jár be, ott megfarol,  
kettőt böffen, s fordul vissza a vasútállomáshoz,  
már csak a Nap jár úgy erre, mint valamikor,  
meg tán tiszta éjszakákon a Hold, az ezüstantényér.  
A kovácműhelyt széthordták, mondja a polgi,  
s az általános alanyba valahogy magát is beleérti,  
nemcsak a furafejű kalapácsokat, ráverőket,  
a magagyártotta különös csípőfogókat,  
de a ménkű nehéz acélüllőt, még a kirepedezett  
bőrzacskójú, foshadt fűjtatót is,  
a kormos meszelt falak maradtak, meg  
a szénporban fuldokló koloncok, törött reszelők,  
sem mire sem jó, nagy szemű láncok.  
A villanszerelő mindent összepakolt,  
dudált végig a falun, amikor továbbállt,  
pusztuló vakolatú portát hagyott maga után,  
meg a félvak kuttyáját kushadva a kertben,



hátral a szilvái éretten szottyadnak a fűben.  
 A tanítókisasszony után az állószongora maradt,  
 vadméhek tanyáztak bele, vagy lódarazsak,  
 Sánta Kis Berti szerint kifüstölhetetlenül.  
 Az egészségházból, hogy a védőnő kihalt,  
 modern öregek otthona lett, üdítőspoharakkal,  
 áramingadozáskor ugráló képű televízióval.  
 Végül a kocsmá váltott, vendégház lett belőle,  
 vidám kirándulóknak, kacagó nyaraló gyerekeknek.  
 S attól fogva megülnek az emberek otthon,  
 saját muslincás savanyú borukat iszogatják, s  
 visszafogottan, magukban szidják a kormányt,  
 a serdülő kamaszok közül egy sem akar  
 kovácsnak, tanítónak, villanyszerelőnek tanulni,  
 s a lányokból is inkább csak kurva lett,  
 nem fehér kismamacipős ápolónőnek álltak.

---

## Köves István: Megy a maga útján

Miért, senki nem tudja az okát,  
 egyszercsak kiapadt a patakunk,  
 majd hamarost az a halastó is,  
 amit táplált a nyiladékbán, s eltűntek  
 vele a révülten rohangászó vörös  
 bajszú aprócska rákfiak, bamba békák,  
 a csapások, gyalogutak elgazosodtak,  
 a fák ágai egymásba csavarodtak, marokra,  
 lenn maradt a csodálkozó szájú falu, ó,  
 a kidőlő nyárfák, s körülöttük a ványadtan  
 sárguló sombokrok tövében a repedező föld.  
 Az őzek csigákra fanyalodtak azóta az erdőn,  
 az öregek végig üldögélnek a padjaikon, s  
 nem néznek egymásra sem, nem szólnak,  
 minden gazemberség megy a maga útján,  
 a latrok meg még nem is bujkálnak itt,  
 zsírosodva fölaláznak gangosan, mind  
 hiszik, úgy ér véget majd a világ, nem is

kell hozzá valami csinnadrattás világvége,  
látják, harangjaink belebénultak a bánatba.

## Karinthy Frigyes: Társaság, forgókorong

Egy kedves játék tanulságai

Csak látszólag követek el indiszkréciót, ha – éppen a fenti tanulmány kedvéért – elárulom, hogy az élőszó-fotografálásnak nevezhető mulatságot a legkitűnőbb magyar író házában újíttuk fel (vacsora utáni jó hangulatban) – fájdalom, az esztétikai és kritikai szemlélet fejlettsége még nem eléggé egységes az országban ahhoz, hogy e jelzőhasználatból mindenki gondolkodás nélkül és rögtön tudja, kinek a házáról van szó. Viszont szükségesnek látom hangsúlyozni, hogy egyébként is kiváló szellemű urak és hölgyek voltak együtt. (Az udvariatlan sorrend nem szándékos részemről.) Szerénységemet is, úgy van, jól méltóztatnak hallani, szerénységemet is beleszámítva: ezen kéretik nem csodálkozni, az utóbbi időben ugyanis kezdem észrevenni, szórakozottságom ellenére, hogy híveim és barátaim, különösen értelmezett gyöngédségből, egyre sűrűbben képviselik helyettem az én szerénységemet – erről szeretném őket leszoktatni, bízzák rám, majd én elintézem, legyenek csak szépen a maguk nevében szerények. Na.

A játék különben nagyon egyszerű. Valaki, anélkül, hogy azt előre bejelentené, leül a sarokban (ezúttal a házigazda kedves és okos leánya) és gyorsírással mindent lejegyez, nem kritizálva és nem válogatva, amit háziak és vendégek beszélnek, hidegen és tárgyilagosan, mint egy gramofon vagy fotografáló gép. Félóra múlva megállítja a társalgást, és felolvassa a jegyzeteket.

Ez az egyszerű leleplezés, tapasztalatom szerint, viharosan mulatságos és groteszk hatással van a szereplőkre. A társalgás retouche-nélküli nyers nyomata éppoly ijesztő és komikus azok számára, akik részt vettek benne, mint a valódi nyersnyomatok, melyek önfeledt pillanatainkban à notre insu, ábrázolnak bennünket. Nem ismertünk magunkra, éppen azért, mert nagyon is magunkra ismerünk: egy pillanatra, önmagunktól is megszokott tükör arcunk és fotográfia-arcunk és arckép-arcunk mögött meglátjuk a valódit – a pongyolát és nevetségeset és gyermekeset.

És ettől nem mentesít a legnyilvánvalóbb szellemi nagyság, s a legcsiszoltabb formaérzék se. Többször voltam igazán előkelő és különleges szellemű emberek társaságában, ahol valaki megcsinálta ezt a kísérletet, s az eredmény mindig ugyanaz volt: értelmetlen, összevissza halandzsa, amiből kiderül, hogy senki se hallgat a másakra, mindenki a maga rögeszmenótáját fújja, eszük ágában sincs valami tárgyilagos vonalat adni az eszmecserének, a mindnyájunk fölött lebegő igazság érdekében eszmék kicseréléséről egyáltalán szó sincs, legfeljebb lényegtelen szócafrangokat kapkodnak el egymástól, hogy felhasználják valami egészen más tárgyra vonatkozó ötlet vagy emlék bedobására, gyakran félreértett szavakból indulva ki: az eszmék első

pillanatban kiesnek a mondatból, szanaszét hevernek a földön, rálépnek, mint a szivarvégre, senki se törődik velük. A legmulatságosabb a folytonos ellentmondás. A hevesen védelmez egy álláspontot, amit B vitat, s anélkül, hogy észrevennék, két perc múlva szerepet cseréltek, mint a középkori vívók, akiknél divatban volt mérkőzés közben kardot cserélni: A képviseli szenvedélyesen B álláspontját és viszont és sejtelmük sincs róla, mit beszéltek előbb, mintha pozitív és negatív felvételek nyers nyomata váltakoznék egy rögtönzött filmen, a néger fehér lesz pillanatokra, a fehér ember fekete. És mindez kapkodó és a tárgytól eltérő és teljesen értelmetlen félmondatokban történik, ami természetes, ha meggondoljuk, hogy a valóságban ezeket a mondatokat gesztusok és artikulálatlan hangok, arcjátékok és taglejtések fejezték be: táncot látunk zene nélkül vagy tánc nélküli dzsesszt hallunk, ezért kelti olyan egyformán gügye és felelőtlen locsogás benyomását az összkép, függetlenül attól, hogy egy gyermekzsúr részvevői vagy Európa sorsáért felelős diplomaták társasága volt a modell. Voltam társaságban, ahol világhírű nagyságok, hírességek és hírhedtségek kerültek össze, egy rakáson, közismert és fémjelzett „szellemesek” és „mélyek” és „formaművészek”, mesterségük vagy hivatásuk ünnevelt bajnokai, filozófusok, művészek, politikusok – az élőszó-fotográfián mindegyik úgy hatott, mint egy nevetlen, elrontott gyerek, aki mindnyájunk bosszúságára „hülyézik” felnőttek komoly társaságában. A modern nirvánagondolat filozófusa újra meg újra visszatér csetledezve és botladozva egy előételrecept méltatására, és egyre dühösebb, hogy nem akarják meghallgatni, a korszakot átalakító, ezoterikus zeneszerzőről kiderül, hogy pályafutása legnagyobb élményének érzi, mikor kecsöppel leöntötték a frakkját, a mozicsillag megrögzött spiritisztának, a boksizolás világchampionja érzelmes lírikusok tanítványának bizonyul – s az egész generálszósszal önti le valami félszeg, ideges, hisztériás röhögés, mint amikor mindenki külön-külön érzi, hogy ferde helyzetbe került, kizökkent az egyéniségének vagy típusának megfelelő közegből, s járnia kell egy rákényszerített táncot, amihez jó képet kell vágni még hozzá, különben rögtön sírva fakad és elárulja magát.

Az egész feltűnően emlékeztet a városligeti vurstli forgókorongjára. Erre az egyre sebesebben keringő korongra rááll egy csomó ember, s mindegyik igyekszik a közepén maradni, mert a széléről menthetetlenül lesodorja a centrifugális erő: ott tolonganak hát a szerencsés körül, aki pont a tengely fölé került, s így viszonylagos biztonságban van. A helyzet kínos, s éppen ezért mindenki kétségbeesetten röhög, az is, akinek sikerült egyensúlyban tartani magát, az is, akit végre mégis kihajít ügyetlensége vagy kedvezőtlen helyzete.

Ez a forgókorong a Társaság. (Lehet, hogy a Társadalom is?) Mindig van egy központ, a társaság legkiemelkedőbb vagy leghatalmasabb vagy legszuggesztívebb egyénisége, a többi próbálja ellesni és utánozni ennek a magatartását, viselkedését, stílusát: viszont ő se érzi magát biztonságban, bármikor félrelökhetik a tengelyről, s akkor ő is bukácsolni kezd majd. Fölényességét közvetlen, pongyola modorral igyekszik bizonyítani, leplezve nyugtalanságát, a többi átveszi a hangot, s így alakul ki a hangulat, amiről utóbb szokta mondani, elégedetten a háziasszony: „Remek volt a hangulat, sokat röhögtünk”.

Mindez pedig azóta van, mióta az emberek, az egymással való érintkezés és közlekedés „egyszerűsítésére” (vagy harmincmillió esztendővel ezelőtt) kitalálták a technikai eljárások legfurcsább, legbonyolultabb, legtermészetellenesebb (tehát legemberibb) szabadalmát: a hangszálak és szájberendezés műszerével kombinált zörejangszert: a beszédet. Addig remekül megértették egymást – zenei hangok és fintorok és taglejtések mindent gyönyörűen kifejeztek, ami mondanivalójuk lehetett (és lehet) egymás számára. A beszéddel kezdődött a halandzsza és

meg nem értés és zűrzavar: íme, lásd a nyers képet, a fotográfiát, ha kivonod belőle és alóla taglejtések, fintorok, érzelmek és indulatok tökéletes összhangját kifejező hangok színét, szagát, értelmét.

Az a gyanúm, minden kollektív társalgás (leszámítva a valódi dialógusokat) így festene, amiket megstilizálva és rendbe rakva megőrzött a történelem és irodalom, ha eredeti élőszófelvételek állanának rendelkezésünkre. A nyers nyomatok egy véletlenül bentfelejtett foszlányát így is fel tudja fedezni néha a szakértő; Hegedűs Lóránt Kossuthról szóló könyvében nagyon jó füllel figyelmeztet egy lapszusra, amit az iskoláskönyvekből mindnyájan ismerünk, megszoktunk, helyesnek tartunk: híres szónoki remekművét, a zseniális rögtönzést fejezi be Kossuth ezekkel a szavakkal: „Magyarországot a poklok kapui se dönthetik meg”. Évtizedeken keresztül senki se vette észre, hogy ennek a képnek semmi értelme, szóösszekeverésből, elszólásból került a gyorsírójegyzetekbe, nyilván azt akarta mondani Kossuth, hogy a poklok kapuit is bedönti Magyarország.

Az eredeti felvételek tele vannak effélével.

Nagy kedvem volna rekonstruálni – írónak való feladat –, miképpen hangzottak eredetiben, mondjuk Szókratész beszélgetései, amikből Platón a viták klasszikus, halhatatlan mintaképeit faragta.

Meg vagyok győződve róla, hogy inkább hasonlítottak azokra a jegyzetekre formanyelv dolgában, amiket tegnap mindnyájunk mulatságára a háziasszony felolvasott, mint a Szümpozion vagy Gorgiasz címmel fennmaradt iskolai olvasmányainkra.

A forgókorongon a legértelmesebb és leglelkesebb ember se viselkedik értelmesen.

A forgókorong a Társaság...

Lehet, hogy a Társadalom?

Lehet, hogy maga a Földgolyó?

Vagy az egész Naprendszer? Vagy az egész Kozmosz?

## Ádám Tamás: Határ

Fiatalok nyüzsögnek a presszóban,  
a szomszédos gimnáziumból jönnek,  
hosszú hajuk és lendületük pazar,  
lazán letapossák az anyaföldet.

Jagyutt Péter krémesei jól fogynak,  
lúdláb, banántorta hív csendesen,  
alig létezik máshol ilyen fagylalt,  
az édesség majszolása önkéntes.

Innának is utána kis alkoholt,  
lecsúszna néhány féldeci unikum,  
de lebuktatja őket a személyi.

A szomszéd asztalnál irgalmatlanul  
vedelnek középkorú asszonyok,  
a diákság sóvárogva kivonul.

---

## Ádám Tamás: Büfékocsi

Fülkés pullmanból álmosan indulunk,  
arcunk sápadt, kékes szemünk karikás,  
szűk átjárókon egymásra borulunk,  
szép lányok zsebébe gyűrjük a számlát.

A büfékocsiban hullámozó tömeg,  
kis asztalokon remegnek a tócsák,  
puha hús mellett elázik a köret,  
bodzavirágot rajzolnak a morzsák.

Könyökünk keményedő pultra vágjuk,  
feltűnően nyikorog rozsdás csuklónk,  
térdünket alig bírjuk hajlítani.

A fűtyülő kajszi eléggé húzós,  
mégis merengve, hanyagul bűnözünk,  
utunkat kibogozzuk, emlékezünk.

## Ádám Tamás: Klub

Addig iszogattál, míg klubtag lettél,  
kedvelt tán, vagy sajnált a tulajdonos,  
cigarettafüstben hitelt is dobott,  
mégsem csókoltad meg ragadós kezét.

Mártír napokon az adagod felét  
egy nőre hagytad, aki feloldozott,  
alig jött vissza szaggatott mosolyod,  
túlélésre az esély elég csekély.

Tupírozott hétvégeken is nyomaszt  
a színészkedő halottas alkonyat,  
tivornyába fullad csipetnyi lamúr.

Pink Floydot hallgat pultosunk, nem hiszi,  
hogy a májrák hamarosan elviszi,  
mindhiába kesergünk sanyarún.

---

## Deák Mór: Május

esténként hűvös van  
mégis a május az a hónap  
amiért érdemes élni  
szerelmes darazsak  
dünnyögnek körbe  
s hiába hessentem el őket  
szerelmes lesznek magam is

ó  
Uram  
mekkora eget tettél fölém  
hogyan is bírhatnám el a súlyát

hogyan is ne érezném  
halandó mivoltomat  
s a vágyat  
hogy a darazsakkal dönögjek

és persze  
hogy tagadjalak Téged  
mert minden kisfiúnak  
van dackorszaka  
de ez a május  
amit újra nekem adtál  
ez a május újra letérdeltet

letérdeltet a palántáim előtt  
simogatva az eper levelét  
letérdeltet a macska előtt  
akinek enni adok  
és ezért már az én macskám  
pedig neve sincsen

nehezen hajlik ez a térd  
de nehezen jött el a május is  
ím hát letérdelek Uram  
Hozzád és ehhez az imához

---

## Deák Mór: Patakban gázolni

patakban gázolni térdig  
áldást adni  
ha nem kérik  
elaludni fogvacogva  
rávicsorogni a holdra

várni amit Isten ha ad  
fölborzolni egy lány haját  
végigmenni  
minden útján

sírni a barátom vállán

almát adni  
sündisznónak  
várni amíg kel egy új nap  
verekedni az éjféllal  
az lenni aki korán kel

elbújni  
egy függöny mögé  
elvenni ami az övé  
visszaadni mosolyogva  
te vagy saját magad foglya  
keresd meg  
ha nyugvóhelye  
minden sír legyen is tele  
ameddig  
az enyém üres  
ne érts meg  
csak nagyon szeress

ki vagy te  
és ki vagyok én  
északi-déli földtekén  
gázolunk az életünkben  
azt sem tudva  
van-e remény

van amiért élni kéne  
vagy amiért csak meghalni  
létezünk és nem is élünk  
megtörténhet velünk bármi

fennkölt volt a létezésünk  
véletlen és hihetetlen  
ezért nem engedhet múlni  
mert velünk múlik el Isten



# Krúdy Gyula: Hajnali mise

Ezt a levelet a babonás Luca-napján írta valaki, aki még szeret hinni mindenféle olyan dolgokban, amelyekben az emberek manapság nem hisznek.

– Már régen el akarom neked mondani, Kedvesem, hogy mostanában olyanokat álmodom, amelyekre megfejtést nem lelek sem az álmoskönyvekben, sem abban az egyéni rendszerben, amelyet felállítottam akkor, midőn még abból éltem, hogy a mások álmait fejtegettem, magam meg vidám mosollyal feküdtem le a hosszú éjszakára, és legfeljebb hangos nevetésemre ébredtem fel; nem álmodtam semmit, legfeljebb oly közömböset, mint egy hasábfa, nem lettem az álmotól se beteg, se fáradt, jókedvű voltam, ha felébredtem a róráté harangszavára, amely az óbudai toronyból hangzott át sötét, rezgő hajnalon. Egészséges dolgok – utazás, disznótor, szeretkezés az országúton, kisvárosi korcsma szaga, vidéki este mesemondó lámpafénye és ezekhez hasonlók jutottak eszembe, amikor későn ébredtem, és az ablakom előtt havas mentében állongtak a vén fák, az északi szél hópelyheket dudált ki a hangszeréből, de sohase jutott eszembe az álom, amely talán nem is volt. Azt hittem, hogy egészséges ember vagyok, legfeljebb a nőket bántom álomban, amely nőket valahol, valamerre tudtomon kívül megkívántam.

Elmúltak az aranjúezi szép napok, Kedvesem, beteges, hiszékeny, álmodó, gyöngé ember lettem, mióta ama súlyos testi nyavalya lemúlt rólam, amelyet az orvosok tavaly télen tüdőgyulladásnak neveztek. Most már úgy álmodom, mindennap, mint egy vénasszony: lyukas harisnyával, lyukas cipővel, rongyos nadrággal, öklöndöző öregemberrel, ingben járok az utcán, az ágy alatt fekszem, szűk cipőt húzok... most már úgy álmodom éjszaka, mindennap, én Kedvesem, mint egy örült, akinek hátralévő napjai meg vannak számlálva.

Nagyon gyakran álmodom huszonöt év óta halott apámmal, aki évekig nem jött elő a Morgótemető sírboltjából, pedig még szemrehányni valója lett volna; most pedig, mikor már közeledem ahhoz a korhoz, amely korban ő távozott el az élők sorából, életmódom többé nem búsítaná őt, kedélyem komolysága tetszetős volna előtte, sorsom felett nem kellene kétségbeesnie: most gyakran, majdnem minden éjszaka előjön álomban éppen olyan ifjan, delien, egészségesen, mint legjobb idejében láttam őt. Csak a ruházata más, mintha elnyűtte volna régi ruháit a föld alatt, és mindenféle ismeretlen kabátokban és nadrágokban köszönt be hozzám. Nem emlékszem, hogy eddig szólt valamit, amit megjegyeztem volna; csak igen komolyan, mosolytalanul, szinte szánakozva néz rám, mintha a rajtam nyugvó tekintetével előkészíteni, bátorítani akarna egy nagy eseményre, amely életemben bekövetkezik. Azt hiszem, siralomházban vagyok, közeleg a halál órája; az apám bátorít a nehéz éjszakákon.

Másik álom, amely ugyancsak gyakran besurran a kihűlt kéményen: egy lakkcsizmás fiúcska, aki sírva fakad az utcán a hidegtől, de minden hajnalban, sötétben, mikor a konyhán kovásszaga van az este dagasztott kenyérnek, jó cselédek, jóságos öregasszonyok védelmező télikendője alá bújva a hajnali misére topog a hóban, amely éjszaka frissen hullott; az alvó kertek fekete sövénye mentén itt-ott egy kézilámpás keresi az angyalok gyalogösvényét a templom felé; szegény emberek, álomlátó nénikék és álmuk elől a takaró alól menekedő, ifjú szüzek, aludni már nem kívánczók öregemberek, a holt hitvestárs éjféli látogatásától nyugtalan özvegyek, a visszhangos,

kisvárosi utcákban kántorosan gargarizáló disznótorosok, a szomszéd kisasszony, akinek oly lányillata van, mint a bukott nőnek, az asztalos leánya, akiről mindenki tudja, hogy reménytelen szerelem miatt idővel a kútba ugrik, a lutris Kopocz, aki extratói és ambói kedvéért kálvinista létére a rórátét is látogatja, a halálvágyók, a halni nem tudók, az egykori bűnösök, a szentéletű jámborok és ők valamennyien, akik valamikor szomszédaim voltak a félhomályos, télszagú templomban a hajnali miséken: mostanában mind előjönnek álmomban, mintha boldog kisfiú volnék még mindig, mit sem öregedtem, az életet akkor abban hagytam, amikor egy télen a befagyott folyón a lékbe estem, tulajdonképpen akkor nem húztak ki a kékfestők csákányaikkal, hanem ott maradtam a folyó fenekén, és az, aki a napvilágra került, egy másik fiú volt, és az élte azt az életet, amelyet hol keservesen, hol vidáman én éltem... Ilyen hajnali álom után, amikor felébredéskor tisztán hallom a sötétségben ölelkező harangokat: egy másodpercig mindig azt hiszem, hogy már talán nem is tartozom az eleven élők sorába, hanem a túlsó világon vagyok, és ott folytatom a másvilági életemet, ahol kisfiú koromban, gyönyörűséges róráté után abban hagytam.

Bocsáss meg, Kedvesem, hogy álmaimmal zavarlak, de én azt hiszem néha, hogy az emberek nagy része manapság nem éli valódi életét. Egy ál-élet az, amelyet az emberek folytatnak, telve hazugságokkal, gonoszságokkal, nyomorúságokkal. Igazi életüket álmukban élik az emberek, amikor olyan jószágosak lesznek valamennyien, mint azok a szegények, akik a hajnali miséket látogatják.

---

## Jahoda Sándor: Sors, sorsolás

Ha azt mondom: *batalmas* várakozás előzte meg az e havi *Ingyenes basi ultrahang-vizsgálat* eléréséért szóló sorsolást, akkor csak igenigen halványan fejeztem ki azt, hogy miről is szólt ez az esemény. Egész Pest vármegye lázban égett! Mint minden hónapban. De a mostani – engem is érintett. Ott voltam, igenis ott voltam a Papp László Sportarénában, mint lehetséges nyertes! Hogy hogyan jutottam egyáltalán sorsjegyhez? Hitelt vettem fel, természetesen. És bíztam jószerencsémben, ami eddig sose hagyott el. Tisztában voltam a helyzet súlyával. Az összes jelenlévő, több tízezer ember tudta, hogy csak egyetlen fő lehet a győztes. Olyannyira feszült volt a hangulat, hogy szinte folyamatos volt a verekedés a hasiultrahang-vizsgálatban reménykedők között. Állítólag sok hastájéki sérültet is elvitt a mentő.

Pontosan 14 órakor el is kezdődött maga a sorsolás! A tévé élőben közvetítette a show-t. Az én számom (biztos voltam benne, hogy a nyertesszám!) a 12009-es volt. Nem is nagyon aggódtam.

Fél éve diagnosztizált lágýéksérv-**gyanúval** már óvatosabb az ember. Enyhe száanalommal néztem végig a marakodó, eszeveszetten gesztikuláló, ordítózó tömegén. Megtehettem. Hiszen mintegy **elore láttam**, hogy holnap már ott fekszem az ágyon, miközben dolgoznak a hasamon. Biztosabb nem is lehettem a dolgomban. Szórakozottan néztem az órát; időnkint apró bolyhokat fricskáztam le a pulóveremről. A negyedik szám után – mely már a 1200-nél tartott a digitális kivetítőn – azért enyhe izgalom fogott el.

És következett az **ötödik** szám! Lehunytam a szemem... És mire felnyitottam újra, megvolt... A 3-as szám... Vagyis a nyertesszám: a 12003. volt, és **nem** a 12009-ik!

Ott helyben szörnyethaltam.

Csak másnap, a boncolási jegyzőkönyvemet olvasva, nyugodtam meg végre. Abban ugyanis megállapították, hogy – valóban – volt **lágýéksérvem**. Nagyon megkönnyebbültem.

Valósággal a hetedik mennyországban éreztem magam.

## Stancsics Erzsébet: Szabadságról

Mit ér az élet fény nélkül? Mit ér az ember szabadság nélkül?

Mennyien megfogalmazták már ezt történelmi korok előrelátó ösztönével, nagy gondolkodók titkos reménységével! Mert a szabadság mindig értékes szellemi táplálék, lélekemelő lektúra volt sanyarú időkben. S mikor volt hiány sanyarú időkből?! Amikor torz bálványok magasodtak, a szabadság szembenézett a nagyvilággal s valahogy, ha rövid időre is, renddé szelídült általa a kuszaság az időn toporgó lábak között. A szabadság mindig ott bóklászott titkokban a művészlélek mezején, véres időkben pedig pokoljárásra kényszerült. Amilyen mélyen él az emberi fájdalom, olyan mélységben él a szabadság utáni vágy is.

A teológia igen röviden definiál: „Az ember eszes voltából és akaratának választási képességéből követően szabad”. A Bibliában ez áll: „Az ember személyes szabadsága miatt erkölcsileg felelős tetteiért.” Valahogy úgy értik, hogy a szabadság idegen erőttől való függetlenséget jelent a kívánt tett megvalósításának lehetőségében? A determinizmus ellentéte lenne a szabadság, a szabad akarat, amely pozitív értékjelleggel hordoz, mentességet valami kényszer alól? Szélesebb értelemben egész népek számára az elnyomástól való mentességet?

Úgy vélem, hogy a szabadság önmagában nem tekinthető erkölcsi kategóriának, mert akkor az adott korban és kultúrában abszolút értéknek számítana. A szabadság önmagában nem érték, de hiánya viszont értékellenes. Kétféle értelmezése is lehet a szabadságnak: a személyi és politikai,

valamint azok, amelyek ezekből ágaznak tovább. Ha történelmi időrendben tekintjük át, a szabadság fogalma az ősközösségekben még fel sem merült. Később alakult ki, amelynek létrejötte hosszú, szerteágazó, társadalmi kutatást igényelne, mely nem célja most írásomnak. Azt azonban tudjuk, hogy mióta bármilyen szabadságról is beszélünk, az örökös eligazítási készenlétben, hadakozási kényszerben van minden korrall, ezért mindennel és mindenkivel összetűz. Bár **Szokolczai Lajos** azt mondta: „A szabadság méltósága a remény tündéri szikrái.” Csodálatosan szép a kép, bár igaz lenne!

Hány költő, író szentelte életét a szabadság kutatásának, megfogalmazásának, hogy aztán művészetének eszközeivel a megillető helyre tudja emelni! Megőrzéséhez belső erő kell, csak belülről lehet kiolvasni mindent a szabadság sorsgubancái között. Mert valamitől minden időben, mindig félni kellett! A félelemtől a szabadságvágy is erodálódik, ahogy a szenvedélyhez való viszony is. A szabadság beláthatatlan univerzuma akkor él és tölti be szerepét, ha mindennapjaink részévé válik. Ott lapul a kabátzsebünkben, könyveinkben az éjjeliszekrényen, mindig közel a kézhez, szemhez és szívhez. Még a szikkadt rögök a talpunk alatt is új szabadság-magokra várnak. Csak akkor marad életben, ha hatni képes. A múló idő és az örökké átalakuló környezet sem változtat legsajátosabb lényegén, mindenható bizonyosságán, permanens, láthatatlan jelenvalóságán. A szabadságszerető emberben hiába fakulnak ki az álmok és nevek a tegnap és ma között. Gondolnánk, behullnak az őstengerbe, s azt hisszük, egy hajnalon minden üressé lesz. Azonban egy híreken túli országban, a szív rezervátumában mégis él tovább, a jelen és múlt összegabalyodott életfonalai között.

A szabadságvágy mindig kínok között születik. Aki alapjában retteg a fájdalomtól, előbb-utóbb alkut köt a rosszal. Ezeknél a szégyen, a gyalázat sarkpontjai illúziótlan bizonyossággal jelzik sorsuk további irányát. **Franz Kafka** (1883-1924) német nyelvű cseh író tapasztalata szerint: „*A láncok gyakran nagyobb biztonságot jelentenek, mint a szabadság*”. De aki bátor és erős, ahogy Mózes utódjaként Józsué volt, az ma a köztéri szemetesekből is kikukázza a kidobott, összetört, elszennyezett szabadságot. Mert az ilyen bátrakban még ilyenkor is megmarad „a szabadság kíméletlen szeretete” – ahogy **Ballai László** mondta.

Amikor már nekünk is be kell állni őseink sorába, ott a csillagidő méréséhez már nincs mutató, csak a szabadsághoz. Mert igaza lehet **Farkas Árpád** (1944-2021) erdélyi írónak: „Isten és ember között legrövidebb távolság a szabadság.” Hogy egyszer odaérjünk, innen talán csak ezt vihetjük magunkkal, semmi mást...

## Ballai László: Hacsek és Hacsek

*Szín: belvárosi kávéház.*

*Hacsek egy asztalnál újságot olvas. A pincér érkezik.*

HACSEK Pincér, egy dupla feketét!

*A pincér bólint, el.*

*Sajó érkezik, leül Hacsek asztalához.*

SAJÓ (*Hacsekhez*) Hogy van mindig?

HACSEK (*Leteszi az újságot.*) Jól, de maga ki?

SAJÓ Hát nem ismer meg?

HACSEK Nem.

SAJÓ És nemzeti látószögből?

HACSEK Nemzeti látószögből Sajó is én vagyok.

SAJÓ Maga megőrült.

HACSEK Pincér!

*A pincér érkezik Hacsek kávéjával.*

PINCÉR (*felszolgálva a kávé*) Tisztelettel. Még egy kávé?

HACSEK Dobja ki ezt az alakot.

SAJÓ Hogyan?

PINCÉR Pardon. (*Megragadja Sajó gallérját.*)

*A pincér és Sajó el.*

HACSEK Je suis Marine.

HACSEK Marine, Marina.

HACSEK Marina, Marina, Marina, jó lesz veled börtönben újra.

HACSEK Táncolva, kigyúrva.

## *A pincér érkezik.*

PINCÉR Ciao Marine! (*Kidobja Hacseket.*)

HACSEK (*kintr*ol) És a kávé?

PINCÉR A nemzet vendége volt.

## *Függöny*

# Húrok

## Nándi Mihály: Miénk lesz a holnap

Fekete-fehér film, az induláskor az ébredő férj az ágyban pofon vágja a feleségét. Elszörnyedünk, de azok, akiknek már van tapasztalata a nőekkel kapcsolatban, gyanút fognak, itt valami történt előző este, kiadós veszekedés, netán féltékenységi ügy. Azután a feleség felszolgálja a reggelit a családnak, két egymással veszekedő–verekedő fiúgyermek ül az asztalhoz, valamint egy eladósorban lévő lány a férjen kívül, aki folyamatosan szidalmazza sürgő-forgó feleségét, majd utasítva, hogy szerelje meg a vécéláncot, elmegy a dolgára. Alig csukódik be mögötte az ajtó, kiderül, hogy van még valaki a szuterénben, akit ki kell szolgálni, az após, aki persze belemarkol a főszereplő nő fenekébe.

A következő jelentekből kiderül, hogy a II. világháború után vagyunk, amerikai katonai rendőrök a római utcán, óriási sorok az élelmiszerüzletek előtt, hősnőnk egyáltalán nem méltó azon szidalmakra és verésre, amelyet semmirekellő férjéről rendszeresen kap, mert három különböző munkával teremti meg azon létalapot, amelyből kiszolgálhatja a családját. Amikor egy amerikai katonai rendésztől kapott csokoládéval kínálja meg a gyermekeit, a férje, azt híven, hogy megcsalta, kegyetlenül eltángálja. Mi lesz még itt? És akkor neveltető jelenetek következnek, az olasz neorealista hagyományból előbukkan a commedia dell’arte. Jellemző karakterek kezdenek sorakozni előttünk, de nem vészünk el a karakterológiában, a tökéletes történetfelépítésre keserű humor porzódik, a mű befejezése pedig tökéletes meglepetés.

Olaszország 1945-ben létrehozta a szabad köztársaságot, amelyet azóta is őriz – és valóban, ebben a katolikus országban elpusztíthatatlanul erős a demokratikus gyökérzet, a legkisebb helységben is van Garibaldiról és Matteottiról elnevezett utca –, de tudja, hogy az erőszak ellen, a kis a kis és a nagy diktátorok legyőzéséért újra és újra össze kell fogni, és össze kell fognia, aktívan be kell kapcsolódnia a társadalmi eseményekbe a nőknek is. A kiváló színésznő, Paola Cortellesi – aki a főszerepet is alakítja – első rendezésével méltán hódította meg az olasz, majd a

külföldi mozilátogatók szívét.

---

## Jahoda Sándor: Zongoravers bal kézre

*allegro delirio tremolo*

Néha kinyitok egy palack dzsint,  
hogy megsegítsen, alkalmasint,

mikor koncerteznem kell megint.

A palack szelleme, ha megszáll,  
elhagy a józan ész – hisz eljár.

S mikor a hang-sűrű csend felszáll,

halk mágiát delejez újra  
bal kezemnek öt művész-ujja.

S megbillen a klaviatúra...

S a dzsin, míg mindent kezembe rejt,  
szem-lehunyvva szórom a delejt

a közönségnek – mely nem felejt...

S mióta népszerűségem: nőtt,  
„Köszöl”-t se mondok a dzsinnek. Sőt,

a taps után visszazárom őt...

---

# Kapcsolat

## Impresszum

Felelős kiadó: Ballai László, 1022 Budapest, Filler u. 78-82.

Felelős szerkesztő: Ballai László

Technológia és design: Vasáros András

ISSN 2063-4285

## Elérhetőség

Szerkesztőség: [szerkesztoseg@marczius15.hu](mailto:szerkesztoseg@marczius15.hu)

Webmester: [webmaster@marczius15.hu](mailto:webmaster@marczius15.hu)

[www.marcziustizenotodike.hu](http://www.marcziustizenotodike.hu) - © 2010-2025 Marczius Tizenötödike. Minden jog fenntartva!